

Ніва

ISSN 0546—1960
ІНДЭКС 36671

БЕЛАРУСКі ГРАМАДСКА-КУЛЬТУРНЫ ТЫДНЁВіК

№ 6 (1708) ГОД XXXIV БЕЛАСТОК, 5 ЛЮТАГА 1989 г. ЦАНА 20 зл.

ВЯСКОВАЯ ДАРОГА. Фота Ю. Трачука.

Карэспандэнцыя з Беларусі

Апошнія гады ўносяць немалыя змены ў жыццё грамадства. Больш пільна мы пачынаем узірацца ў сябе. З большаю ўвагай ставімся да сваіх братоў, у якім бы канцы свету яны не жылі. Аказваецца, што справы беларусаў і за акіянам могуць быць такімі ж беларускімі, як і ў Мінску ці Полацку. Тым больш не даводзіцца адмяжоўвацца ад беларусаў, што жывуць у межах Польшчы. Гаворка сёння пойдзе пра школу, бо менавіта ад яе, ад зменаў у сістэме адукацыі надзвычай многа залежыць, якім чынам пойдуць аздараўленчыя працэсы перабудовы, якім стане наша зямля заўтра, якой будзе яе далейшы лёс. Не выключана, што на ніве школьнай адукацыі беларусаў у Польшчы і ў самой Беларусі знойдзецца нямала падабенстваў. Таму гаворка пра школьныя справы можа стацца карыснай і для жыхароў Беласточчыны.

Як не прыкра гэта казаць, толькі ў сталіцы БССР — Мінску — існуе сёння 25 класаў з беларускай мовай навучання, 17 з іх утвораны ў гэтым навучальным годзе. Шэсць гадоў таму назад у горадзе значна актывізаваўся рух за адраджэнне беларускай школы. Прычыніліся да яго людзі — творчая і навуковая інтэлігенцыя, рабочыя, служачыя, якім быў не абыякавы лёс роднай зямлі, культуры, шматстагоддзевай спадчыны народа. Крануць гэты занядбаны пласт нацыянальнага жыцця па многіх прычынах было нялёгка. Ва ўмовах адміністрацыйна-каманднай сістэмы, што ёмка ўтрымлівалася за дзесяткі гадоў на абшарах краіны, даводзілася па каліву адваёўваць прастору з-пад дэмагагічнага прэсу чыноўнага бюракрата. Яшчэ на пачатку 80-х гадоў, калі праходзіла змаганне за стварэнне адзінага ў Мінску беларускамоўнага класа, вальготна гуляла па краіне меркаванне пра перспектыўнае зліццё нацый у адну, а, значыць, і беспатрэб-

насць, нават шкоднасць развіцця любых нацыянальных прыкмет, у тым ліку і нацыянальнай школы. Справа дайшла да таго, што беларусаў пачалі абвяшчаць перадавой нацыяй толькі таму, што яны імкліва адмаўляліся ад усяго роднага, найперш мовы, якая з'яўляецца трывалым падмуркам існавання народа, яго поступнага руху, развіцця, а, значыць, і стварэння багаццяў, якія становяцца неацэнным скарбам у сукветцці сусветнай культуры.

Нельга сказаць, што сёння ўжо адбыліся якія-небудзь значныя перамены. Аднак прыкметы іх пастунова выяўляюцца і заяўляюць пра сябе з усё большай моцай. Перадавыя сілы грамадства, заклікаyыя лепшымі прадстаўнікамі кіраўніцтва камуністычнай партыі, пачалі актыўна ўключацца ў вырашэнне многіх жыццёва важных для краіны пытанняў. Адным з накірункаў такой дзейнасці на Беларусі стаў і грамадскі рух за адраджэнне беларускай школы. Пэўным чынам выяўляе сябе на гэтай ніве і Гарадскі бацькоўскі камітэт беларускамоўных класаў Мінска (ГБК), утвораны ў верасні 1988 года шляхам дэлігіравання прадстаўнікоў практычна ад усіх мінскіх класаў, у якіх дзеці навучаюцца на беларускай мове. У склад яго ўвайшло 52 чалавекі, якія выбралі на першым пасяджэнні рабочую групу, функцыі якой не столькі ў кіраўніцтве дзейнасцю камітэта, а ў значнай ступені — падрыхтоўка праектаў асноўных канцэпцый руху, наладжванне ўзаемакантактаў з творчымі, грамадскімі і дзяржаўнымі ўстановамі. За невялікі час работы ГБК падрыхтаваны і праведзены для дзяцей і бацькоў у Доме літаратараў два святы, у якіх актыўна ўдзельнічалі беларускія пісьменнікі, супрацоўнікі дзіцячых часопісаў, грамадскія дзеячы, дзіцячыя фальклорныя калектывы „Зорачка" і „Забаўнік". Нямала нумароў падрыхтавалі і самі навучэнцы бела-

(Працяг на стар. 4)

БЕЛАСТОЧЧЫНА БЕЗ БЕЛАРУСАЎ

У лістападзе 1988 г. у Беластоку быў апрацаваны праект дакументаў пад назвай „Праграма развіцця культуры ў Беластоцкім ваяводстве на 1991—2000 г.г. (праект III)". Дакумент гэты, як чытаем ва ўступе, фармулюе заданні рэгіянальнай культурнай палітыкі да канца гэтага стагоддзя ў нашым ваяводстве. Калі гэты праект будзе прыняты на сесіі Ваяводскай рады нарадовай, дык станецца асноўным дакументам, які будзе вызначаць напрамкі культурнага развіцця Беласточчыны на бліжэйшае дзесяцігоддзе.

Зусім зразумела, што ў такім дакуменце павінен быць улічаны беларускі фактар у развіцці рэгіянальнай культуры. Але, аказваецца, гэта дарэмнае спадзяванне. У раздзеле, прысвечаным нацыянальным меншасцям (паўтары старонкі ў брашуры, якая налічвае 66 старонак), беларусы з назвы не ўпамінаюцца. Затое аўтары праекта заўважылі яўрэяў і татараў. Не першы гэта раз, калі ў важных дакументах адносна грамадскага і культурнага жыцця Беласточчыны абмінаюцца правы і памкненні беларускага насельніцтва. І то ў ваяводстве, дзе назва „нацыянальная меншасць" у адносінах да беларусаў не зусім правільная, бо ж, па сутнасці, склад жыхароў ваяводства — двухнацыянальны.

На пасяджэнні ГП БГКТ 18 снежня 1988 г. была прынята пастанова накіраваць у Прэзідыум Ваяводскай рады нарадовай пратэст у сувязі з вышэй спамянутым праектам і даць пастулаты, якія ўлічвалі б культурныя патрэбы беларусаў Беласточчыны. Такія пастулаты былі сфармуляваны 21 снежня 1988 г. Ніжэй друкуем іх у перакладзе на беларускую мову.

Ян Максімюк

ПАСТУЛАТЫ

Галоўнага праўлення БГКТ адносна праекта „Праграмы развіцця культуры ў Беластоцкім ваяводстве да 2000 года"

Галоўнае праўленне Беларускага грамадска-культурнага таварыства патрабуе, каб у Праекце былі ўлічаны пытанні, якія маюць жыццёвае значэнне для

(Працяг на стар. 2)

АМЕРЫКАНСКІЯ БЕЛАРУСЫ (1)

Ужо раней крануў я ў вузейшым ці шырэйшым аспекце жыццё амерыканскіх беларусаў. Сёння хачу заняцца выключна імі. Раблю гэта таму, што многія мае размоўцы ў Польшчы пыталі і пытаюць мяне: якія тыя амерыканскія беларусы? Зразумела, што ацэнкі і характарыстыкі мае маюць суб'ектыўны характар і не могуць трактавацца як нешта поўнасцю аб'ектыўнае, аўтарытэтнае і поўнае. Аднак, я буду поўнасцю задаволены, калі хаця ў нейкай ступені прыбліжу нашым чытачам тую беларускую грамаду, якую лёс закінуў „на канец свету".

Многія з амерыканскіх беларусаў гаварылі мне, што на пачатку хлябнулі ў Амерыцы гора. І гэта зразумела. Прыехалі яны без сродкаў для жыцця, без ведання мовы. Па сутнасці, ніхто з іх не меў прафесійнай падрыхтоўкі, якая давала б ім магчымасць знайсці добрую работу ў чужой краіне. Усе пачыналі ад нуля і на працягу многіх гадоў жылі бедна. Расказвала мне адна беларуска, як зайшла да беларускай сям'і і пабачыла такую карціну: „Вакол круглага пашарпанага і заплямленага стала сядзела пяць членаў сям'і і з аднОй вялікай міскі сёрбалі суп". Такія былі пачаткі. Беларусы мусілі выконваць найгоршыя катэгорыі работы, жыць у мізэрных кватэрах, ашчаджаць. А сёння? Усе, у каго я быў, жывуць добра. Амаль усе маюць свае домікі і свае машыны. Не значыць гэта, што ўсе жывуць аднолькава. Для прыкладу, беларусы Вера і Францішак Б. жывуць, я б сказаў, раскошна. Маюць дзве машыны, адна з іх за 25000 долараў. А іх дом гэта нешта фантастычнае. Прызнаюся, я ў сваім жыцці не бачыў настолькі раскошнага дома. Самае цікавае тое, што багацце не сапсавала гэтай каталіцкай беларускай сям'і. Яна вельмі гасцінная, сардэчная і самаахвярная. Пані Вера з'яўляецца вялікім прапагандыстам ідэі збору сродкаў на Беларускі музей. Гэта яна ўручыла мне на Музей болей як чатырыста долараў. Пан Францішак з'яўляецца дэнтыстычным тэхнікам, і гэта прафесія дае яму высокія даходы. Колькі дакладна зарабляе — не ведаю. Тут хацеў бы ўсім параіць: у Амерыцы ніколі не пытайце, колькі хто зарабляе, або які ў каго запас грошай, бо гэта тайнае тайных. Амерыканцы аб гэтым не гавораць.

Дарэчы, я ў гэтай галіне зрабіў страшэнны ляпсус, якога саромеюся да сёння. Раскажу аб ім пры іншай нагодзе.

Сям'я Веры і Францішка Б. усё ж, мабыць, выключэнне ў сэнсе заможнасці. Большасць беларусаў жыве значна скрамней. Бадай што ў найгоршай сітуацыі знаходзяцца пенсіянеры. Сустрэў я пенсіянераў, якія атрымліваюць у месяц пяцьсот або чатырыста долараў. А ў Клівлендзе сутыкнуўся з паняй Эвай, якая мае ўсяго 360 долараў пенсіі ў месяц. Гэтыя асобы гавораць, што калі б ім прыйшлося жыць выключна з пенсіі, дык было б вельмі цяжка звязаць канец з канцом. За свой ужо выплачаны домік мусяць яны плаціць у сярэднім дзвесце долараў у месяц. Да гэтага даходзіць плата за газ, за ток, за ваду. Медыцынская страхоўка ў месяц прыблізна пяцьдзесят долараў. Ну, і застанецца на ежу і вопратку вельмі невялікая сума. Дык як сабе радзяць? Пані Эва гаворыць: „мушу круціцца". Ну, а калі пастарэе моцна, не здолее „круціцца", як тады будзе, не ведаю.

І ўсё ж трэба сказаць, што тыя мае знаёмыя, якія маюць пенсію па 500 або 400 долараў, маюць машыны, што для нашых пенсіянераў найніжэйшай катэгорыі будзе здавацца з'явай вельмі дзіўнай, бо ім машына даступная толькі ў марах.

Для мяне асабіста найпрыгажэйшай праявай паставы беларусаў у Амерыцы з'яўляюцца іх адносіны да роднай мовы. Як жа часта ў нас сустракаюцца цёткі ці дзядулі, якія пабылі некалькі месяцаў у сыноў ці дачок у Гайнаўцы ці ў Бельску і пачалі, страшэнна калечачы мову, гаварыць па-польску. Амерыканскія беларусы, хаця і пражылі ў вялікіх амерыканскіх гарадах амаль па сорак гадоў, гавораць па-беларуску так, быццам бы выехалі з беларускіх вёсак учора. У найменшай ступені не згубілі беларускага акцэнту, роднага каларыту і інтанацыі. Не засмяцілі беларускай мовы амерыканізмамі. Я па некалькі тыдняў жыў у беларускіх сем'ях і не чуў нават аднаго разу, каб яны загаварылі адзін з другім не па-беларуску. Скажыце, дарагія чытачы, колькі вы ведаеце такіх беларускіх сем'яў у Гайнаўцы, Бельску, Беластоку ці Варшаве? Я асабіста ва ўсіх польскіх гарадах ведаю толькі пяць такіх сем'яў. У Амерыцы, дзе беларусаў не так ужо і многа, такіх сем'яў шмат больш..

Алесь Барскі

(Працяг са стар. 1)

ўтрымання і развіцця культуры беларускай нацыянальнай меншасці ў Польшчы.

На наш погляд, змешчанае ў Праекце сцверджанне аб недамінацыі ніводнай з нацыянальных культур у Беластоцкім рэгіёне на практыцы будзе, так як было дагэтуль, ставіць польскую культуру ў прывілеяваным становішчы таксама і ў беларускім асяроддзі. У сувязі з гэтым прапануем, каб у Праекце не толькі былі сцверджанні аб прыярытэтным значэнні беларускай культуры ў беларускім асяроддзі, але акрэслены матэрыяльныя сродкі, якія забяспечвалі б развіццё гэтай культуры. Такім чынам, Праект павінен акрэсліваць велічыню грашовых сродкаў, прызначаных для дзейнасці беларускіх калектываў вакальнага, дэкламатарскага ці тэатральнага характару (касцюмы, інструменты, інструктары, транспартныя сродкі). Праект на самай справе павінен рэкамендаваць дамам культуры, гмінным асяродкам культуры, бібліятэкам, кнігарням, што дзейнічаюць на абшарах, дзе пражываюць беларусы, весці праграмную дзейнасць, накіраваную на развіццё беларускай культуры.

Беларускі літаратурны рух ужо даказаў сваю дынаміку і жыццяздольнасць (8 членаў і кандыдатаў у Саюзе польскіх літаратараў). Рух гэты з цягам часу штораз болей паддаецца дыскрымінацыйным уздзеянням (сціплыя выдавецкія магчымасці, адмова выплачвання аўтарскіх ганарараў).

Патрабуем, каб адпаведнае сфармуляванне Праекта давала практычную гарантыю ўраўнавання ў правах і магчымасцях аўтараў беларускіх і польскіх. Галоўнае праўленне БГКТ бачыць такую магчымасць у стварэнні выдавецтва (або аддзялення ў існуючым ужо выдавецтве), якое спецыялізавалася б у выдаванні твораў на мовах нацыянальных меншасцей. Лічым, што Аддзел культуры Ваяводскай управы ўрэшце павінен узяць пад увагу сродкі, прызначаныя на ганарары для беларускіх аўтараў, якія праводзяць аўтарскія сустрэчы, а таксама на семінары і літаратурныя канферэнцыі, якія праводзіць літаратурнае аб'яднанне „Белавежа".

Замоўчванне ў Праекце факту пабудовы ў Гайнаўцы Музея помнікаў беларускай культуры і рэвалюцыйнага руху мае для нас значэнне злавеснага сімвалу. Лічым, што ў Праекце павінна быць гарантавана ўвядзенне Музея ў план пабудовы, якія праводзяцца грамадскім пачынам, а таксама забеспячэнне адпаведных фінансавых сродкаў, прызначаных на пабудову і дзейнасць Музея ў будучыні.

Маючы на ўвазе тое, што на польска-беларускія грамадскія суаднОсіны вельмі адмоўна ўплывае неведанне палякамі беларускай культуры, патрабуем, каб пашырэнне ведаў аб гісторыі і культуры Беларусі стала пастаянннай формаю дзейнасці культурных устаноў і сродкаў масавай інфармацыі. Агульнаграмадскае культурнае жыццё на Беласточчыне павінна нязменна заключаць у сабе беларускі аспект. Неабходна ў гэтай справе павялічыць беларускую радыёперадачу да частотнасці паўгадзіны штодня (замест раз у тыдзень, як дагэтуль). Культурная палітыка ў дачыненні да абшараў, дзе пражывае беларускае насельніцтва, павінна быць кожны раз супольна распрацаваная Аддзелам культуры Ваяводскай управы і Галоўным праўленнем БГКТ.

Прапануем яшчэ, каб штогод у Беластоку адбываліся фестывалі мастацкіх калектываў нацыянальных меншасцей з цэлай Польшчы, а агляды беларускай песні, да гэтай пары арганізаваных як мясцовае мерапрыемства, прыдаць агульнакраёвы характар пад патранатам Міністэрстваў культуры ПНР і БССР (з магчымасцю ўдзелу ў іх беларускіх калектываў з-за мяжы). Трэба таксама ўзяць пад увагу ўдзел дзеячоў БГКТ, пісьменнікаў „Белавежы", беларускіх мастацкіх калектываў у культурным абмене з замежжам, які праводзіцца ў прыгранічнай паласе.

Нашы прапановы змяшчаюцца ў рамках прызнаванай намі ідэі інтэграцыі і супрацьстаяння праграмнай асіміляцыі, якая пагражае падставам этнічнай, нацыянальнай, моўнай і культурнай тоеснасці беларусаў у Польшчы.

Прадстаўнік вышэй названых пастулатаў дае нам права яшчэ і той факт, што беларуская грамадскасць уносіць свой акрэслены ўклад у бюджэт Беластоцкага ваяводства.

З паўнамоцтва ГП БГКТ падпісалі: Аляксандр Баршчэўскі (старшыня ГП БГКТ), Ян Чыквін (член ГП БГКТ), Сакрат Яновіч (член Прэзідыума ГП БГКТ), Антон Міранович (член ГП БГКТ).

СЕЛЬСКАГАСПАДАРЧЫЯ ІНВЕСТЫЦЫІ НА БЕЛАСТОЧЧЫНЕ

Зараз у Бельску будуюць вялікі збожжасклад (на 25 тысяч тон зерня) і млын. У 1990 годзе ў Ігнатках каля Беластока будзе аддадзена ў эксплуатацыю вялікая малачарня. Сёлета мадэрнізуюць сыраварню ў Бельску і аддзяленне па вырабу тварагу ў сямяціцкай малачарні. Распачалі пабудову малачарні ў Саколцы.

На Беластоцкім прадпрыемстве па перапрацоўцы фруктаў і гароднiны складаюць аўтаматычнае абсталяванне для прадукцыі сокаў для малых дзяцей. Гэты беластоцкі напітак трапіць у крамы ў 1990 годзе.

У снежні мінулага года пачала перапрацоўваць фрукты і гародніну фабрыка ПГР у Ігнатках. У недалёкай будучыні кампоты і джэмы, а таксама кансерваваныя агуркі, хрэн, буракі, памідоры і іншую гародніну будуць выпускаць сельскагаспадарчыя прадукцыйныя спулдзельні ў Дабжыневе і Сальнічках.

Крухмальню пабудуе Гмінная спулдзельня ў Бранску і фабрыку па вырабу фрытак (як вядома, робяць іх з бульбы) у ПГР у Саколцы. **(ян)**

БЕЛАВЕЖА

СТАРОНКА ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКАГА АБ'ЯДНАННЯ ПРЫ ГП БГКТ № 356

ВЫЕЗД СА СЛАВЕНІІ

Ля возера Блед, што ў Юлійскіх Альпах, ёсць ціхі родны кут. На гэтай збочыне ад шумнага курорта стаіць, па-нашаму самотная, хата. Каля яе тады маладухаю цвіла яблынька і квеценню шугаў лужок. Зышоўшы з недарэчнага тут асфальту дарогі, чуваць маўчанне. Нехта, відаць, жыве на хутарку, хоць — колькі я ні стаяў — нікагуткі не ўбачыў.

Уяву меў, што вось выйдзе чалавек, ну выліты паляшук, і спытае: „Вы до мэнэ?" Пабыўшы ў гэтай Славеніі, я ведаў, што гутарка мая з ім была б безнадзейнай, хоць словы яго нагадалі б мне вёскі Прыбелавежжа. Пастаялі б мы, бы забытыя сваякі; патлумачылі б адзін аднаму пра тысячагадовую мацерку яму і мне; нават пацалаваліся б па-стараславянску, а можа, і выпілі б па глыбокай ды заспявалі б на ўсю волечку... У яго-най краіне, што на шляху між Венай і Венецыяй, людзі як бы нашыя, але дамы іх — нямецкія, а неўгамоннасць вячэрняе вуліцы — італьянская... Сінтэз часу, лёсу, месца.

Выязджаў я адсюль, так нічога і не сказаўшы. У Любляне, чакаючы кур'ерскага цягніка ў Бялград, мала не пабег глядзець на спевы маладыя ў вірлівым натоўпе вакзала. Высозны хлапчына, бы сатыр, з лаўравым вянком на чубатай галаве нясціхана цягаў гармонечку пад песню за песняй і з прысвістам (як некалі Пекны Лёнік на музыках у маіх Крынках). А вакол клубавала кавалерка і заплаканыя дзяўчыняты. Яшчэ пастаялі былі дзве бабулькі, усё роўна што жывы цуд уваскрашэння майго далёкага дзяцінства. Я ўспомніў, што гэтак жа і ў нас даўней праводзілі ў салдаты.

Вечар вечарэў і, рыхтык як малы, занудзіўся я дахаты. У густую паўднёвую ноч ехаў далінаю Савы праз Харватыю, п'ючы ў купэ вінаграднае віно. Добра быць някідкім, але разумным народам. Такім, які любіць і дабіваецца чысценька жыць. І ад якога блізка ў вялікі свет, а вяртанне з яго, што з акіяна ў сінюю бухту.

Божа, я грэшна зайздросціў Славеніі!

Сакрат Яновіч, 1988 г.

Мікола Давідзюк „Трыоч", 1982.

*

Іду ў гэтых портках зялёных
палінялых
ад збытку сонцаў
што коцяцца па сцежках
парослых падарожнікам
падтыннікам і казляцамі

а пры шостай дарозе ў Кіеў
волат урос у зямлю
і зямля яго прарасла
і латы на ім ужо амшэлыя
і вочы пабляклі на камень

а вецер у ім усё трапечацца
а пры сёмай дарозе ўглыб
тры таблiцы сляпыя як вечнасць
каралём стаць загінуць
без весці
ці ісці ісці без канца

Міра Лукша

СЛОВЫ

ёсць розум
ёсць сэрца
дык чаму няма
надзеі
чаго бракне
да таго
каб яна раз'ясняла
над галавой
ёсць розум
ёсць сэрца
няма душы

Андрэй Сцепанюк

ПАЎТОРНАСЦЬ НЕПАЎТОРНАГА

510
Калі звяжаш свой лёс з асобай, якая мела салодкае мінулае, будзеш мець горкую будучыню.

511
Толькі пазнаўшы ўласныя хібы, дацэніш чужыя цноты.

512
Найстрашнейшы вораг кахання — мана.

513
Таго, што папсавалася ў сярэдзіне, нельга ладзіць звонку.

514
Калі б беларусы спалохаліся ўласнай слабасці, не мусілі б баяцца чужой сілы.

515
Калі хочаш, каб вораг гаварыў аб табе толькі ману, скажы аб сабе поўную праўду.

516
Чым мацней захапляешся і кахаеш, тым больш будзеш пагарджаны і зненавіджаны.

517
Не здабывай душы жанчыны за мільёны, бо іншы здабудзе яе цела за капейкі.

518
Ён гаварыў добрае так, каб усе чулі, а рабіў дрэннае так, каб ніхто не бачыў.

519
Зрабіўшы свінства ёй, адмаўляўся ад блюда са свінінай і ў гэтым праяўлялася яго прынцыповасць.

520
Ідэю адновы ён успрымаў як магчымасць аднова рабіць старое.

521
Гераізм — боязь трусасці.

Алесь Барскі

* * *

Чаму жывеш марамі?
Перакрэсліў будучае
мінулым...
Адчыні дзверы
і глянь у нашую
супольную пасцель!

БАРАЦЬБА

Я бачыла страх
У вачах людзей.
З закрытымі тварамі
людзі трымалі тонкую
нітку жыцця,
за якую ішоў
цяпер бой.
А навокал бель,
снежны боль.

НА ПАРОЗЕ

Стаім
загортваючы думкі
у белую паперу
маўчым
хоць сэрцы крычаць
няспынным рытмам.
глядзім
маўклівымі вачыма
ў блакіт неба.

ці хопіць надзеі
і сілы
каб паверыць у збег дарог?..

Жэня Мартынюк

СЯМЕЙНАЕ ШЧАСЦЕ

Сямейнае шчасце, сямейнае шчасце,
Людская адвечная мара.
Імкненні, здзяйсненні, вялікія страсці,
Уступкі, а нават ахвяры.

Я шчасця яшчэ не спазнаў ані трошкі
У сямейным жыцці няўдалым.
Як быццам прабегла мне чорная кошка
Дарогу і шчасцейка ўкрала.

Калі ж Бог надзельвае шчасцем пароўну,
Дык шчасце яшчэ прада мною.
Таму я надзеяй жыву яшчэ поўнай,
Што прыдзе маё, дарагое.

Што прыдзе і ўжо астанецца са мною,
Адкрыю яму сэрца насцеж.
Што збудзецца, ўрэшце, жыцця майго мроя —
Жыць будзе са мной маё шчасце.

Віктар Швед

БІБЛІЯГРАФІЧНЫ КУТОЧАК

АЎКЦЫЁН У КРАКАВЕ

Шмат цікавых выданняў падрыхтаваў на 67-мы аўкцыён кракаўскі Навуковы антыкварыят. Аўкцыён будзе працягвацца ад 1 да 3 сакавіка г.г., у памяшканні Палаца пад баранамі (Кракаў, Галоўны рынак, № 27). Арганізатары дастаўляюць магчымасць прыняць у ім удзел пісьмова. Заказы (з паданай пазіцыяй, прозвішчам аўтара, загалоўкам і найвялікшай сумай грошай, якую заказчык можа заплаціць за выданне) трэба накіроўваць у адрас: Antykwariat Naukowy, ul. Sławkowska 10, 31-014 Kraków (nr tel. 22-73-26).

Poz. 169 — Chodynicki H., Sejmiki ziem ruskich w wieku XV, Lwów 1906. Cena wywoławcza 1 tys. zł.

Poz. 200 — Chacki T., O litewskich i polskich prawach, o ich duchu, źródłach, związku i o rzeczach zawartych w pierwszym Statucie dla Litwy 1529 roku wydanem, t. 1—2, W-wa 1800—1807. C. w. 40 tys. zł.

Poz. 247 — Dąbkowski P., Dobra rodowe i nabyte w prawie litewskim od XIV do XVI wieku, Lwów 1916. C. w. 1 tys. zł.

Poz. 354 — Gawroński R. F., Oderwanie Chełmszczyzny i Rusini, Lwów 1909. C. w. 600 zł.

Poz. 460 — Jaroszeviczius A., Croix lithuaniennes..., Vilno 1912. C. w. 15 tys. zł (tekst w jęz. francuskim).

Poz. 496 — Karbowski W., Ludwik Narbutt, Grodno 1935, C. w. 5 tys. zł.

Poz. 586 — Kowalewska Z., Dzieje powstania lidzkiego, Wspomnienia o Ludwiku Narbucie, Wilno b.r. w. C. w. 1,2 tys. zł.

Poz. 587 — Kowalewska Z., Obrazki mińskie 1850—1863, Wilno 1912. C. w. 2 tys. zł.

Poz. 718 — Lewicki A., Nieco o Unii Litwy z Koroną, Kraków 1893. C. w. 900 zł.

Poz. 791 — Markowski F., Architektura zamku księcia Radziwiłła Sierotki w Nieświeżu, Lwów 1938. C. w. 3 tys. zł.

Poz. 863 — Pamiętniki hr. Murawiewa Michała Mikołajewicza „Wieszatiela” 1863—1865, Kraków 1899. C. w. 2,5 tys. zł.

Poz. 874 — Nagrodzki Z., Rola duchowieństwa katolickiego w godzinie prób i cierpień na terenach Litwy i Białorusi (1863—1883), Wilno 1935. C. w. 1,2 tys. zł.

Poz. 883 — Naruszewicz A., Żywot J. K. Chodkiewicza..., t. 1—2, Kraków 1858. C. w. 5 tys. zł.

Poz. 925 — Orłowicz M., Przewodnik po ziemiach dawnej Polski, Litwy i Rusi, Warszawa—Kraków 1914. C. w. 2 tys. zł.

Poz. 931 — Ossendowski F. A., Puszcze polskie. B. r. w. C. w. 10 tys. zł.

Poz. 1009 — Polska i Litwa w dziejowym stosunku. Warszawa—Lublin—Łódź 1914. C. w. 8 tys. zł. (egz. uszkodzony).

Poz. 1067 — Ratcz V. F., Swiedienija o polskom mjatieże w 1863 g. w Siewierno-Zapadnoj Rossii, t. 1, Vilna 1867. C. w. 6 tys. zł. (egz. uszkodzony).

Poz. 1083 — (Rogiński R.), Zaczątki powstania 1863 roku na Podlasiu i na Litwie, Poznań 1896. C. w. 800 zł.

Poz. 1100 — Rusin, Moskal i Polak czyli Kościół Unicki a schizma, Poznań 1873. C. w. 1,2 tys. zł.

Poz. 1247 — Śnieżko A., Dworek Mickiewiczowski w Nowogródku, Lida 1939. C. w. 1 tys. zł.

Poz. 1251 — Świechowski M., Żywioł polski na ziemiach litewskich..., Zakopane 1917. C. w. 1,5 tys. zł.

Poz. 1314 — Ważyński A., Litwa pod względem prześladowania w niej rzymsko-katolickiego Kościoła szczególniej w diecezyi Wileńskiej od roku 1863 do 1872. C. w. 1 tys. zł.

Poz. 1412 — Zjazd (II) Miast województw wschodnich (Wileńskie, Nowogródzkie, Wołyńskie i Poleskie), Wilno 1937. C. w. 1 tys. zł.

Poz. 1433 — Żytkowicz L., Rządy Repnina na Litwie w latach 1794—7. Wilno 1938. C. w. 3 tys. zł.

Poz. 1695 — Karta dawnej Polski... skala 1:300 000. Sekcja 12. Mińsk, Paryż 1859. C. w. 4 tys. zł.

Poz. 1696 — To samo... Sekcja 13, Mohilew. C. w. 4 tys. zł.

Poz. 1715 — Wiłkomierz, Dwinsk, Wilna, Wilejka, Słonim, Mińsk. Mapa

(Працяг на стар. 11)

СВОЙСКІЯ МАЛЮНКІ

Старая хата ў Следзянове. Мал. У. Петрука.

У СПРАВЕ „ВЫЗВАЛЕННЯ“

У 225 нумары „Чырвонай змены“ ад 26 лістапада 1988 г. змешчана інфармацыя Р. Дамінюка „Беларуская кніга — з Польшчы“. Падаецца у ёй анатаваны спіс выданняў, якія прапануе БГКТ для кнігаабмену з жыхарамі БССР. Сярод адзінаццаці выданняў апынулася кніжка Васіля Петручука „Пожня“, аб якой аўтар піша: „захапляючая і сумная, смешная і трагічная аповесць пра чалавека, радзіма якога была то пад прыгнётам санацыі, то аказалася вераломна „вызваленай“ сталіністамі, то зноў падпала пад фашысцкую няволю, але потым зноў атрымала свабоду ў рамках незалежнай Польшчы“.

Васіль Петручук, не згаджаючыся з адным са сцвярджэнняў у характарыстыцы кніжкі напісаў нам:

„Хачу выразна падкрэсліць, што я быў вызвалены (без двукосся) Чырвонай Арміяй. Я ў 1939 годзе ўпершыню пайшоў у школу і то ў савецкую школу, якой мы, беларусы, вельмі чакалі.

Аб вераломстве не можа быць мовы, бо немцы напалі на Польшчу 1 верасня і былі б захапілі ўсю былую тэрыторыю Польшчы разам з Заходняй Беларуссю і Заходняй Украінай, калі б Савецкі Саюз не ўзяў свайго.

Цяпер гавораць розна і было па-рознаму; але мы чакалі прыходу савецкай улады, як дзіця чакае прыходу маці з поля.

Я не буду развіваць тэму, бо не час і не месца, але ад таго часу я і сотні тысяч нашых дзяцей сталі іншымі. Праўда, што, як рускія гавораць: „написано пером, не вырубишь топором“. Але я нязгодны, каб слова вызваленне ў маім выпадку было ў двукоссі. З пашанай,

Васіль Петручук“.

ЗА ДРУЖБУ І ЗГОДНАСЦЬ

Я некалькі разоў чытаў у „Ніве“, а за апошні час чуў па радыё (рэпартаж аб спявачым калектыве з Дашоў) аб непрыхільнай арыентацыі да ўкраінцаў.

Я не магу зразумець, у чым тут справа. Здаецца мне, што гэта толькі нейкія прыватныя непаразуменні, якія не павінны выступаць у масавых публікатарах. Тое, што нейкі беларускі калектыў прымаў удзел ва ўкраінскім спявачым конкурсе, не сведчыць, што гэтыя людзі раптам перасталі быць беларусамі, а сталі ўкраінцамі!

Нас, нацыянальныя меншасці, павінна характарызаваць асаблівыя дружба і згоднасць, а асабліва з украінцамі, якіх, заслужана ці не, так пакрыўдзіў лёс. Няма ў іх такога месца, як у нас ёсць Беласточчына, а гэта вельмі важнае ў жыцці, дзе б ты ні жыў — калі ў цябе ёсць свядомасць, што ў цябе ёсць „свая маленькая Айчына“, адкуль прыйдзе „Ніва“, адкуль прыплыве жывое беларускае слова ў 30-мінутнай радыёперадачы!

Жадаю поспехаў цэлай рэдакцыі!

М. Іванюк, Ломжа

(Працяг са стар. 1)

рускамоўных класаў, аспрэчыўшы тым самым выказванні скептыкаў пра няздольнасць дзіцяці паспяхова авалодваць навукаю на беларускай мове ў сённяшняй сітуацыі рэспублікі.

Такія мерапрыемствы, па перакананні членаў ГБК, патрэбныя для гуртавання беларускамоўных калектываў, для стварэння яшчэ адной магчымасці пабыць дзецям і бацькам не толькі ў беларускамоўным асяроддзі, але і правесці час разам, пазнаёміцца між сабою, пабачыць, што справа адраджэння нацыянальнай школы робіцца не адзінкамі-энтузіястамі, а ўяўляе сабой шырокі грамадскі рух, падтрыманы апошнім часам і дзяржаўнымі ўстановамі.

Важным на шляху адраджэння беларускай школы бачыцца ГБК і актыўны ўдзел у розных мерапрыемствах, якія праводзяцца дзяржаўнымі і грамадскімі арганізацыямі. У снежні яго члены ўдзельнічалі ў калегіях Міністэрства народнай адукацыі БССР і Галоўнага ўпраўлення народнай адукацыі Мінгарвыканкама, дзе ўнеслі шэраг прапаноў па развіцці беларускамоўнага выхавання і адукацыі ў рэспубліцы. З Новага года плануецца распачаць шырокую работу, накіраваную на стварэнне ў сталіцы школ з беларускай мовай навучання. Справа гэта, зразумела, нялёгкая і няпростая. Зараз, калі адсутнічаюць сацыяльныя гарантыі перспектыўнага ўжывання беларускай мовы ва ўсіх сферах жыцця, шмат хто з бацькоў з насцярогаю ставіцца да школы такога характару, баючыся, што стане яна перашкодаю ў жыцці дзіцяці. Занядбаны стан свядомасці, гістарычнае бяспамяцтва, разрыў традыцыйнай повязі пакаленняў у многіх жыццёвых варунках, у тым ліку і ў нацыянальнай культуры, праяўленне многіх рэцыдываў хваробы маралі грамадства вымагае распрацоўкі і ўсебаковай канцэпцыі беларусізацыі рэспублікі, дзе б беларуская школа (садок, яслі, агульнаадукацыйная школа) заняла адно з важных месцаў.

Асновай у рэалізацыі такой праграмы членам ГБК бачыцца заканадаўчае замацаванне за беларускай мовай статуса дзяржаўнасці пры адначасовым вызначэнні „правоў“ рускай мовы як сродка міжнацыянальных зносін. Увядзенне такіх заканадаўчых актаў павінна быць разлічана на пэўны перыяд, які б быў дастатковы для нармалізацыі становішча з нацыянальнай мовай на Беларусі. Тут маецца на ўвазе ўвядзенне яе ва ўсе сферы жыцця рэспублікі: карыстанне ад пабытовых сітуацый на вуліцах, у крамах да справаводства ў дзяржаўных установах. Важным момантам бачыцца і стварэнне непарыўнага ланцуга беларускамоўнага выхавання і навучання ад ясляў і садка да вышэйшых навучальных устаноў, што павінна даць рэспубліцы кваліфікаваныя нацыянальныя кадры для ўсіх сфер вытворчасці, навукі, культуры. Праграма беларусізацыі рэспублікі, якая, дарэчы, паспяхова пачала рэалізавацца ў 20-ыя гады і была занядбаная

„Думка“ на Падляшшы

Мінула ўжо некалькі месяцаў з таго часу, калі на Падляшшы выступаў з канцэртамі ўкраінскі маладзёжны ансамбль песні і танца з Гурова-Ілавецкага (Ольштынскае ваяводства). Канцэрты „Думкі“ надоўга застануцца прыемным успамінам. Колькі прыгажосці пабачылі людзі, якія былі на канцэртах 11-13 лістапада г.г. у Чыжах, Бельску, Чаромсе, Дубічах-Царкоўных, Беластоку.

„Думка“ — пяцідзесяціасабовы мастацкі самадзейны калектыў, які дзейнічае амаль 20 гадоў у невялікім горадзе Гурова-Ілавецкае. Аснова калектыву — моладзь з Агульнаадукацыйнага ліцэя, у якім навучаецца ўкраінская мова. У гэтай школе крыху больш за 200 вучняў, але ў т. зв. „украінскіх класах“ вучыцца 84 школьнікаў. Працуе ўсяго некалькі педагогаў-украінцаў: Ольга Шчэрба (украінская мова), Володымыр Козубэль (гісторыя), Юрый Кэртычак (музыка), Мырон Сыч (матэматыка), Роман Сэнышын (кіраўнік інтэрнату). Усе яны займаюцца з моладдзю мастацкай самадзейнасцю. Рэпетыцыі калектыву праходзяць два разы ў тыдзень і да таго раз у месяц амаль цэлыя два дні (субота і нядзеля) адбываюцца харэаграфічныя заняткі, якія вядзе выдатны інструктар Амэлія Раманчук, што прыязджае з Гданьска. Вось менавіта такая шчырая праца прыносіць поспехі. Год таму назад калектыў „Думка“ атрымаў грашовую ўзнагароду Міністра культуры ПНР. Дзякуючы ёй ансамбль выступае ўжо ў новых народных уборах. Дзеячы з Гурова самі паклапаціліся прыдбаць для моладзі некалькі дзесяткаў строяў: кашуль, шараваraў, ботаў, казацкіх паясоў, безрукаўкаў, спаднічак, пінжакоў, фартушкоў, вяночкаў. Песні і танцы моладзі з Гурова вызначаюцца высокім мастацкім узроўнем і дастаўляюць гледачам самыя прыемныя ўражанні. Праграма „Думкі“ багатая і разнавідная: харавыя песні, гуцульскія мелодыі і танцы, віртуозная ігра капэлы „Галічане“, захапляючыя іншыя народныя ўкраінскія мелодыі і танцы. І ўсё гэта выконвалася з пачуццём сардэчнасці і па-маладзёжнаму бадзёра. Сардэчнасць і бадзёрасць лунала са сцэны на публіку, заварожвала гледачоў і вярталася назад бурнымі воплескамі. Кожны, хто быў на канцэрце „Думкі“, меў магчымасць паслухаць і паглядзець чароўнае ўкраінскае сцэнічнае мастацтва. Менавіта нам, беларусам, яно надта падабаецца з увагі на духоўна блізкую культуру братняга народу. Міжвольна чалавек задумоўваецца пры такіх сустрэчах: а ці мы так шчыра даражым сваім родным і аддана працуем на культурнай ніве?

Вучні з Агульнаадукацыйнага ліцэя імя Бр. Тарашкевіча ў Бельску-Падляшскім (па ініцыятыве „Парнаса“) запрасілі цэлы калектыў з Гурова ў сваю школу на сяброўскую сустрэчу, пачаставалі чаем і піражным, расказалі аб сваёй школе, спявалі беларускія песні. Але ці не адчувалі на гэтай сустрэчы пэўнага комплексу, духоўнай беднасці? Амаль усе іх равеснікі з Гурова дасканала валодаюць сваёй літаратурнай мовай, ганарацца багатымі поспехамі ў мастацкай самадзейнасці. Разам са сваімі настаўнікамі ездзяць з канцэртамі па краіне. І ўсё гэта дасягаюць ва ўмовах намнога скрамнейшых, чым маюць ліцэі, дзе навучаецца беларуская мова. Варта дадаць, што ліцэісты з Гурова-Ілавецкага могуць пахваліцца таксама дасягненнямі ў прадметных алімпіядах. Любоў да роднага і багатая мастацкая самадзейнасць не перашкаджае моладзі з Гурова ў вучобе. На сустрэчы ў Бельскім ліцэі прысутнічалі апекуны „Думкі“, якія разам са сваімі вучнямі расказалі пра жыццё свайго ліцэя, пра гісторыю навучання ўкраінскай мовы ў нашай краіне, а таксама цікавіліся навучаннем беларускай мовы на Беласточчыне.

Варта, каб у будучыні адбываліся сустрэчы беларускай і ўкраінскай моладзі. Дружба і супрацоўніцтва прынеслі б многа карыснага і прыемнага.

Ян Мордань

ў гады рэпрэсій, валюнтарызму ды застою, як відаць, вымагае актыўнага прыдачынення літаральна кожнага грамадзяніна Беларусі, з'яднання намаганняў усіх зацікаўленых дзяржаўных і грамадскіх органаў. Яе ніяк нельга кіраваць на дасягненне імгненных вынікаў, а, наадварот, неабходна паслядоўна распланаваць на гады. Пэўныя заходы па рэабілітацыі такой праграмы ў рэспубліцы, падобна, намячаюцца. Вынікам актыўнай дзейнасці грамадскасці стала стварэнне пры Беларускім фондзе культуры моўнай камісіі, якая распрацавала грунтоўную „Моўную праграму“. У снежні пры Вярхоўным Савеце БССР распачала дзейнасць Камісія па нацыянальных пытаннях і міжнацыянальных адносінах.

ГБК, дарэчы, актыўна супрацоўнічае з фондам культуры, а таксама з Саюзам пісьменнікаў БССР, у сценах будынка якога і праводзіць свае асноўныя пасяджэнні і мерапрыемствы. Апошнім часам сумесна з Галоўным упраўленнем народнай адукацыі Мінгарвыканкама члены камітэта ўтварылі каардынацыйную раду, мэтай якой з'яўляецца ўзгадненне намаганняў бацькоў і педагогаў на шляху развіцця беларускай школы, актывізацыя руху за беларускамоўнае выхаванне і навучанне, садзеянне ў правядзенні разнастайных святочных мерапрыемстваў для дзяцей і бацькоў. Пэўную дапамогу рада аказала ГБК у правядзенні ў Доме літаратараў свята 26 лістапада 1988 года. 2 студзеня члены каардынацыйнай рады — бацькі і работнікі сістэмы народнай адукацыі пры дапамозе фальклорнай камісіі фонду культуры і суполкі „Талака“ — ладзілі ў Мінскім палацы піянераў і школьнікаў навагоднее свята, аснову якога склалі традыцыйныя беларускія „Каляды“.

Наперадзе шмат новых спраў: цікавыя вандроўкі, сустрэчы, святкаванні, грамадскія чыненні. За гэтым, члены Гарадскога бацькоўскага камітэта беларускамоўных класаў Мінска нераканаяныя, дасягненне асноўнай мэты — адраджэнне і развіццё як роўнай сярод роўных беларускай мовы, а разам з тым якасныя зрухі ў развіцці культуры народа і нацыі ў цэлым.

Ігар Чарняўскі,
старшыня ГБК, Мінск.

Сакрат Яновіч
У беларускай Канадзе і далей

(13)

Адразу відаць розніца паміж Канадай і Злучанымі Штатамі: знікла чысцюсенькасць ды парадак у найдробязным. Амерыка ўвабрала ў сябе мноства-многае шматнацыянальнае і шматрасавае басоты. Яна і фармавалася не па-англійску, але як дзяржаўнае ўтварэнне ўцекачоў з усіх кантынентаў. Нашкталт як бы колішняй Сечы Запарожскай, у якую збягаўся бунтарны славянскі ўсход, самы энергічны ды вынаходлівы. — „Казак“ — у цюркскіх мовах: вольны чалавек.

Нацыя амерыканцаў маладняцкая, ну, чвэрць тысячагоддзя ёй. Рупіць пакарыстацца параўнаннем: юнак, якому за дваццаць, і дзед, якому пад сто (тысячагоддзе Беларусі святкавалі ў 1980-ым).

Паўночнае пагранічча штораз нагадвае сабою Канаду французскімі назвамі гарадоў і ваколляў. І папулярным вымаўленнем іх: па-кніжнаму правільна я кажу „Мічыген“, а адказваюць мне „Мішыген“, і не Чыкага — выяўляецца — а „Шыкага“, і да т.п. Моўны навык — адна з тайніц псіхікі, тым болей інтрыгуючая, што і вышэйшая асвета тут амаль усенародная, у першую чаргу сярод „белых“. Трэба дапоўніць: пратэстантаў. Католікі знаходзяцца ніжэй; яны з'явіліся не з тых рэгіёнаў зямной кулі, якія вырашаюць пра тэмпы тэхналагічнага руху. Драпануўшы з мізэрнасці, без запасаў і без развітага інстынкту размаху, задаволены абы-якім дастаткам.

Быццам ілюстрацыяй таго ўявілася мне Святадухаўская царкоўка ў Дэтройце (— Дэтруа?). Без святара; парафія нешматлікая. З Беласточчыны „выпішуць“ бацечку? Сваіх не маюць. Хлапчыскі родныя не ідуць у духоўнікі; слабы гэта бізнес вёрткаму чалавеку ў краіне, у якой толькі дурань і гультай сядзіць без хлеба. А калі даў Бог каму булаву не з гладкімі мазгамі і хадовасць, дык усе дзверы перад ім расчынены. Божая служба ў іхных умовах — безумоўнае ахвярніцтва, а не кар'ера. Прычым, каб мець што есці, трэба стаць на работу, самаму сябе ўтрымліваць. Цалкам наадварот, як у нас, дзе „батюшка“ — па традыцыі — пан; у горшым выпадку як нехта лепшы, з якім гавораць абавязкова шаноўна. У буйны дэмакратызм жа „янкізаў“ айцец трактуецца без асаблівых прывілеяў і без тэатральнага пакланніцтва. Роўны сярод роўных.

Спёка ўстаялася такая, што хоць у склеп лезь! У аўтамашынах халадзільная кліматызацыя. Семнаццатага верасня ў Мічыгенскім Штатным Парку выйшлі мы з лімузіна і ажно дух нам забіла. Што галавою ў печ! Акрыялі ў азёрным плыткаводдзі; на фарватэры маячыў гмах марскога карабля. У Чыкага — пардон — у Шыкага пад вечар.

Запрошаныя туды на вяселле, на жаль, прыпазніліся. Мае і Тані „фо па“. Жэніцца беларус Янка з амерыканкай Дэйнай. Пшанічнае пакаленне з сонечным паглядам. Пазнаёміліся і закахаліся ў Сакрамэнта. Шлюб ва уніяцкім абрадзе. Маладуха падвучылася па-беларуску. Прыгожы прыклад беластоцкім палячкам, але ім гэта няхутка зразумець; не тая культурнасць. Прыём — у бліскучым рэстаране. Італьянскі аркестр урэзаў „Польку Янку“, „Лявоніху“. Шыкоўная кампанія абліваецца потам у славянскую мяцеліцу танцаў. Былі, вядома, і дарункі. Але чым жа мы маглі здарыць іх, акрамя зычлівага слова?.. Быццам польскі (камуністычны) шляхцюк, я пацалаваў Дэйну ў руку, што выклікала ў (капіталістычнай) публіцы шэпты. І прыбіўся да мяне мілы фацэт, які — з усмешкай Бэльмонда — ветліва пацікавіўся, ці не з Францыі я... Пра Беларусь ён ад гаспадароў балю дазнаўся і таму надта ж дарэчы яму мець, вось, атлас... Якраз закруціліся госцейкі на паркеце ў дробненькім „вяночку“ і я, доўга не зяваючы, нырнуў у круг. Абрыдла ўсё і ўсіх усведамляць!

Ліло як з вядра, калі раз'язджаліся. Самое неба падавала знак, што маладая пара не для слёз і гора пабралася. З бацькамі — Вера і Вітаўт Рамукі — праводзілі на самалёт у Сакрамэнта (каля трох тысяч км). Большага за чыкагаўскае лётнішча зямная цывілізацыя пакуль што не пабудавала; вылет праз кожныя трыццаць секундаў. Плошча стартавых палосаў, гм, у два-тры Беластокі.. Пра гэтую гарадскую агламерацыю, пра лік насельнікаў якой нельга нічога напэўна сказаць, мяркуюць, што палякаў у ёй — на паўтары Варшавы! Растваракоцца яны, аднак, не памалей, чымсьці дамінаваныя іншымі беларусы (памёр іхны лідэр Мазэўскі, які не ведаў... польскай мовы).

Культурна-асветнае быццё эмігрантаў туляецца, пераважна, пад дахам святыняў. У Юр'еўскім храме, у падземным клубе з буфетам, — мая імправізаваная аўтарская сустрэча, першая ў Новым Свеце, у нядзельку васемнаццатага. — Хто з Беластоцкага Краю? — паднялася ці не палова аўдыторыі... Па-дэкламатарску чытаю „сакрацікі“ ды апавяданнейкі. Слухаюць і адносяцца, як у Орлі або ў Маліньніках. Характар не змяняецца разам з новым адрасам, грамадзянствам, грамадскім ладам. Не паддаецца рэформе і дэкалог вывезеных сюды загаnaў. Правакатарства беларускага патрыятызму: у трыбунным аратарстве „Жыве Беларусь!“, а ў зацішку кватэры даўно памерла ў сутыкненні — то з жонкай-чужаніцай, то з дзецьмі, якія не рачаць хаця б высунуцца са сваіх апартаментаў ды павітацца з кімсьці, хто не з Амерыкі. Прыкмячаю, як шырэюць у іх зрэнкі ад непрадчуванага дзіва, што могуць быць людзі, якія не паслугоўваюцца ангельшчынай. Vice versa ў Маскве, той жа імперскі комплекс.

(Працяг будзе)

ПОМНІКІ КУЛЬТУРЫ

ЦАРКВА Ў КАЖАНАХ

Гэта адна з цікавейшых сакральных будоўляў на Беласточчыне. Стаіць на правым беразе ракі Нарвы, на ўзгорку, які спускаецца да рэчкі. Краявід цудоўны!

Сама мясцовасць Кажаны ў археалагічным аспекце таксама прадстаўляе вялікую цікавасць. Беларуская гаворка сярод мясцовага насельніцтва датрывала да сённяшняга дня.

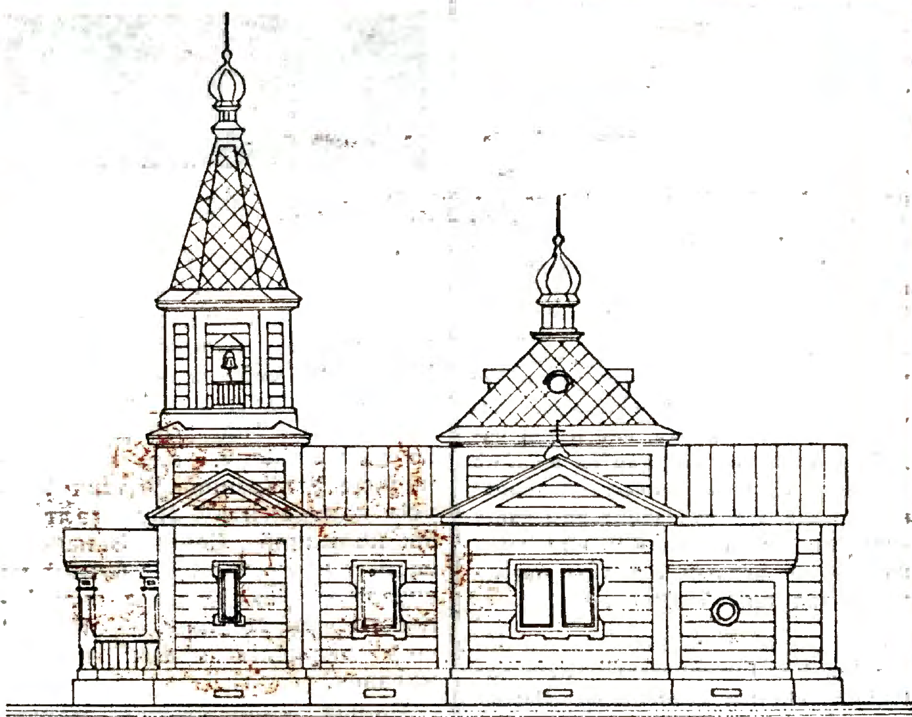
Шматлікія дакументы пацвярджаюць факт, што тэрыторыя гэтая была заселена рускім (беларускім) насельніцтвам. Былі гэта путныя баяры. Ужо ў XVI ст. новае права хацела звесці баяраў да звычайных мужыкоў. З такімі націскамі сутыкнуліся і баяры сяла Кажаны, як тады пісалася „Касічаны", аб чым запісана ў „Пісцовай кнізе Гродзенскай эканоміі".

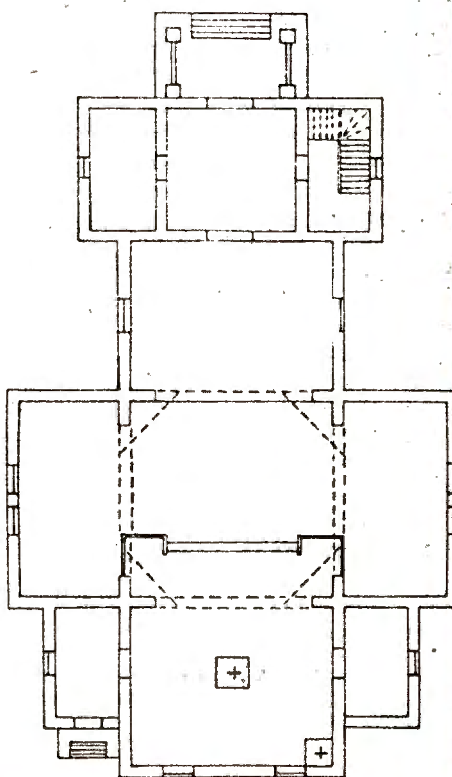
У рэестры запісана, што на рускую царкву была адна вольная ад чыншу валока. У 1621 г. царкоўны фонд узрос на 3/4 валокі зямлі, лугу і пашы вакол царквы і тых земляў, якія аддаў царкве продак чэсніка падляшскага Мацея Лявіцкага. Каралеўскі прывілей з 1687 г., дазваляючы арганізаваць нядзельныя кірмашы, паказвае, што ўжо ў палове XVII ст. Кажаны былі мястэчкам. З актаў візітацыі прыхода дэканам падляшскім у 1748 г. ведаем, што царква была драўляная з адным купалам. У 1774 г. завалілася яна з прычыны занядбанняў. З візітацыі 1784 г. бачым, што была пабудавана новая, але незакончаная да 1790 г. царква. Самастойнасць прыход у Кажанах страціў у 1835 г. а прыхаджан далучылі да прыходаў у Рыбалах і Суражы.

Цяперашняя царква Уздзвіжання Крыжа Гасподняга была пабудавана на месцы, дзе стаяла царква св. Юрыя. У 1874 г. людзі выступілі з просьбай, каб дазволілі ім пабудаваць царкву ў Кажанах. Дазвол атрымалі на 9 год пазней. І 5 кастрычніка 1886 г. у Кажанах была высвячана філіяльная царква Суражскага прыхода. Так было да 1905 г. У 1905 г. створаны самастойны прыход. Першая сусветная вайна прынесла зрухі і бежанства. Некаторыя каштоўныя прадметы і царкоўную утвар людзі пахавалі. Некаторыя іконы былі вывезены. У 1921 г. пахаваныя прадметы былі знойдзены, у тым ліку і затопленыя ў рацэ Нарве званы.

У 1927 г. у Кажаны быў прыдзелены пастаянны царкоўны адміністратар, які адбудаваў знішчаны прыход. Другая сусветная вайна прынесла новыя клопаты людзям і духавенству. Пасля яе, аднак, зноў кажанскія настаяцелі ўсімі сіламі стараліся ўтрымаць царкву ў Кажанах. Сённяшнімі намаганнямі а. Івана Троца кажанская царква з'яўляецца добрым прыкладам духоўнага жыцця навакольнага насельніцтва.

Р. С.

Мал. В. Шума

Пра нашых пісалі...

КАХАННЕ ПАПОЦЕМКУ?

Часопіс Warmia i Mazury ў сваім перадпанавагоднім нумары змясціў гутарку з Сакратам Яновічам „Kochać się w ciemno?" Тэма: польска-беларускія адносіны даўней і цяпер. І паглыблены роздум пра сітуацыю беларускай нацыянальнай меншасці. Перадрукоўваем невялікі ўрывак з гэтай гутаркі, якую правяла з нашым пісьменнікам альштынская журналістка Гражына Сакалоўская.

— *Jak ocenia Pan politykę naszego państwa wobec mniejszości narodowych?*

— Jest nijaka. Praktycznie nie ma jej. W istnieniu mniejszości nie dostrzega ona szans do przeciwdziałania nacjonalizmowi polskiemu, który na kresach narodowościowych sięga dna swego upadku i nietolerancji. Proszę Pani, w Stanach Zjednoczonych — w ramach walki z rasizmem — nawet dowożą dzieci Murzynów do tych szkół, w których akurat są sami biali. Od maleńkości przyzwyczajają do tego, że wszyscy są równi nie tylko wobec prawa. Ja w Białymstoku nie wyobrażam sobie wypowiedzenia choćażby kilku słów po białorusku w jakiejś szkole podstawowej śródmiejskiej... Zdrętwieliby wszyscy: uczniowie, wychowawcy, i ja na ostatek. Takie to grzeszne byłoby!

Szanse na przełamanie tej zaściankowości widzę w coraz szerszym otwarciu granic. Aż do ich usymbolicznienia za przykładem Zachodu.

Są dobre przykłady rozwiązań kwestii mniejszości narodowych. Polacy na Zaolziu w Czechosłowacji, na ten przykład. Polskie na-

ГАВОРАЦЬ НАШЫЯ КАРЭСПАНДЭНТЫ

ЯЎГЕНІЯ МАРТЫНЮК — КАРЭСПАНДЭНТ І ПАЭТ

— Трошкі пра сябе, Жэня!

— Нарадзілася я ў Зубаве ў сялянскай сям'і ў 1956 г. У Зубаве закончыла васьмікласную пачатковую школу з беларускай мовай навучання. Потым вучылася ў Эканамічным ліцэі ў Бельску. Працую ў Энергетычным раёне ў Бельску.

— Пачаткі знаёмства з „Нівай"?

— Гэта было яшчэ ў пачатковай школе. Вельмі любіла чытаць „Зорку", а потым пачала пісаць у „Ніву". Мае пісанне пачалося з верша „Мая радзіма".

— Якая ваша радзіма — ці гэта вёска, ці нешта большае?

— О, большае. Мая радзіма шырокая — гэта край родны, наша зямля!

— Ваш першы верш надрукавалі?

— Мне было вельмі прыемна, калі яго надрукавалі ў „Парнасіку". Гэты факт дадаў мне ахвоты і новых сіл пісаць далей. Я пачала пісаць таксама і інфармацыі.

— Якія ?

— Усё, што бачыла вакол, з жыцця. Пра людзей. Часта падказвала, што варта змяніць, каб было лепш. Тэмы брала з найбліжэйшага майго асяроддзя.

— У вашых карэспандэнцыях відаць вялікая цікаўнасць да чалавека. Цікавіць вас чалавек?

— Так. Гэта самая цікавая тэма. Я нават было ўзяла такі куточак для цыкла сваіх інфармацый „Куток цікавых людзей". Усе інфармацыі ў ім былі аб людзях. Я далучала да іх здымкі людзей, пра якіх пісала. Гэта былі як мае сяброўкі, так і заслужаныя людзі, пра якіх я чула ці ведала іх.

— Чым цікавыя вам людзі?

— Мяне цікавіць чалавек пазітыўны, сумленны, які сур'ёзна падыходзіць да працы, і да іншых людзей, сардэчны. Такія людзі, па-мойму, заслугоўваюць на пашану.

— Многа такіх людзей?

— Цяпер сапраўды малавата такіх. Можа таму, што жыццё такое дзіўнае, няпэўнае. Людзі гоняцца за доларам, едуць за мяжу, адсоўваюцца адзін ад аднаго. Можа, добрае жыццё — прычынай гэтага. Расказваюць старэйшыя, як былі згодныя, жыццярадасныя людзі даўней. А цяпер сябруюць у замкнутых кругах, аддзелены адны ад другіх, не спачуваюць адно другому. Праўду кажа прымаўка, што сяброў пазнаюць у бядзе.

— А ў вас сябры ёсць?

— Ёсць.

— Хто яны?

— Суседзяў маю добрых, некаторыя на рабоце...

— А „Ніва"?

— О, „Ніва" — мая сям'я! З вамі чалавек так зжыўся! Як і бяда, то званю, і як што трэба, то званю. „Ніве" я многім удзячна. Праз яе пазнаёмілася з іншымі, якія пішуць. „Ніва" — значыць для мяне многа.

— Вы на літаратурнай старонцы публікавалі свае вершы. У вас нетрадыцыйная страфа верша.

— На пачатку я рыфмавала свае вершы, а потым перайшла на свабодны радок.

— Адкуль інспірацыя да вершаў?

— Па-рознаму. Перажыванні, часам са звычайнай патрэбы сэрца. Бываюць моманты, што мяне проста цягне, каб напісаць верш. Я некалі любіла добра папрацаваць над вершам. Большасць маіх вершаў — лірычныя. Гэта роздум над сэнсам жыцця, месцам чалавека ў ім, адносінамі чалавека да чалавека і чалавека да прыроды, справядлівасць, добразычлівасць. У маім жыцці былі розныя сітуацыі. Пісанне памагала мне выстаяць.

— Жэнечка, а чаму ў апошні час вы неяк не пішаце?

— Два гады, як я перастала пісаць вершы. Прычына — клопаты са здароўем і трагічная смерць брата, з якім я была вельмі блізка, мы вельмі разумелі адзін другога.

— Вы нават апублікавалі ўспаміны аб ім.

— Ён мне вельмі памагаў у жыцці, таксама ў маёй карэспандэнцыі з „Нівай", я фатаграфавала, а ён рабіў здымкі.

— А як будзе з далейшым пісаннем?

— Думаю, што вярнуся.

pisy na drogowskazach, łącznie z czeskimi, czy dwujęzyczne szyldy nikomu jakoś tam nie wadzą, odwrotnie, wytwarzają właściwą atmosferę współżycia. Szkoły polskie, itd. Czesi miejscowi są orientowani w kulturze polskiej dla tej racji, by mogli lepiej współżyć i szanować się z polskimi sąsiadami. U nas, w Białostockiem, dokładnie na odwyrtkę: polscy nasi sąsiedzi tyle tylko wiedzą o nas, że chodzimy do cerkwi, mamy „z bukwami" tygodnik „Niva", i ponoć gdzieniegdzie jest nauczany białoruski jako przedmiot dobrowolny, niczym punkty katechetyczne... Złośliwość moja? Niechaj i tak będzie. Ale, o jakim to współżyciu i przyjaźni może być mowa, skoro pierwsza strona nie wie właściwie nic o tej drugiej. W ciemno mamy się kochać, mój ty Boże wszechmocny!

Пры нагодзе варта дадаць, што — як паказаў апошні з'езд БГКТ — ужо і ў беларускім асяроддзі нарэшце перамагла сур'ёзнасць і ўдумнасць над псіхалогіяй парабкаў, якія век усё толькі дзякавалі панам за тое, што наогул даюць жыць. Барацьба супроць сталінізму ў нашых душах — гэта ўставанне з каленяў; і перастаць біць чалом паклоны, за якія навешвалі рабам ордэны.

(аа)

„НІВА" У ОЛЬШТЫНЕ

Быўшы ў Ольштыне, я пацікавіўся, як чытаюць нашу „Ніву". Я наведаў ольштынскі „Рух". Пані Бернадэта Заблоцкая сказала мне, дзе можна купіць наш тыднёвік: па адным экземпляры ў кіёсках на станцыі ПКС і ПКП і ў цэнтры горада, каля суда. Усяго чатыры „Нівы"!

А. Гаўрылюк

Чытаю ў справаздачы, што за 1986 г.: у СКР у Нараўцы трох працаўнікоў звольнілі з працы за п'янства, а 9 асоб там жа атрымалі розныя меншыя кары. На керамічнай фабрыцы ў Ляўкове звольнілі 2 асобы, але аж 22 атрымалі кары, на ПКП у Семяноўцы было 5 асоб звольнена з працы, у ГСе — 2 звольнены, 11 пакараных.

У 1987 годзе „Тэрэновая камісія барацьбы з алкагалізмам пры начальніку гміны ў Нараўцы" прыняла і разгледзела 29 спраў за п'янства (у тым ліку былі дзве жанчыны). У 1988 годзе да лістапада камісія разгледзела такіх спраў 15.

Усе гэтыя лікі і факты проста жудасныя. За кожным з іх стаіць трагедыя сям'і, дзяцей. Але пісаць трэба, хоць цяжка. Трэба клікаць людзей, каб апаматаліся, трэба шукаць ратунку ад страшнага гора, якім з'яўляецца п'янства — для кожнага ў паасобку, для дзяцей, сем'яў, грамадства.

Што гэта за людзі, тыя п'яніцы? З дадзеных нараўчанскай камісіі вынікае, што гэта людзі ад 20 да 55 гадоў. Самае страшнае, што п'янства шырыцца сярод маладых, якіх большасць у прыведзенай статыстыцы. Некаторыя сядзяць за разбой па-п'яному.

Праца супрацьалкагольнай камісіі ў гміне зводзіцца ў асноўным да размоў з тымі людзьмі, на якіх нехта прынясе скаргу. „Многа разоў даводзіцца з некаторымі размаўляць, — гаворыць старшыня камісіі Люба Новік, — ёсць і такія, якія кінуць піць, паабяцаюць, што больш не будуць, але не вытрымліваюць". Некаторым такія размовы ў камісіі памагаюць на нейкі час, потым, аднак, пад уплывам найчасцей націску калег ці дрэнных прывычак ламаюцца. Камісія, апрача размоў, не мае іншых метадаў уздзеяння на п'яніцаў.

Няма і грамадскай падтрымкі ў гэтай барацьбе. З размовы са старшынёй камісіі адчуваю, што адносіны грамадства да іх такія: вы сабе там змагайцеся, на тое вы ёсць, наша хата з краю. А камісія працуе абсалютна бясплатна і тым больш трэба з пашанай адносіцца да яе працы. Нараўчанская камісія з вялікай клапатлівасцю і павагай трактуе свае нялёгкія заданні. Наколькі яны былі б лягчэйшымі і больш паспяховымі, калі б людзі падключыліся, хто як можа памагалі і камісіі і сем'ям п'ючых ды і ім самім перамагчы гэтае няшчасце. Чалавек чалавеку можа многа гора прынесці, але і многа радасці і дапамогі.

Не было яшчэ выпадку ў працы камісіі, каб п'яніца сам прыйшоў пагаварыць, параіцца, папрасіць дапамогі. Старшыня камісіі падкрэслівае дрэнныя прывычкі: няма таго, каб калегі па працы не выпівалі пры алкаголіку, ці каб сказалі: ты не пі, табе нельга. Наадварот, яшчэ выкарыстоўваюць такога, насміхаюцца...

Маштаб п'янства. За год у гмінным ГСе ў Нараўцы людзі купілі алкаголю на 170 мільёнаў зл., гэта выходзіць па 29 бутэлек на кожнага жыхара гміны. „Школу прапілі", — сумна адзначае начальнік. (А школы — будынка ў Нараўцы няма).

На падставе адной гміны мы паказалі праблему п'янства. Мясцовыя камісіі па барацьбе з алкагалізмам нейкі год таму былі створаны (якраз створаны, а не ўзніклі стыхійна) пры ўсіх гмінах. Як працуюць? З цяжкасцямі і па-рознаму. Прыклад, які мы апісалі, паказвае на два пазітыўныя моманты працы такой камісіі. Першы, што ўвогуле паявілася хоць нейкая магчымасць бачыць праблему ў цэлай яе трагічнасці і шукаць метады і спосабы супрацьстаяння. Другі — гэта патрэба кансалідацыі грамадскасці, нейкай грамадскай адказнасці, грамадскай арганізаванасці. Пакуль што ў камісіі, па крыху ўстарэўшаму ключу, працуюць як яе грамадскія члены (у Нараўцы 11 асоб), прадстаўнікі гміннай управы, аховы здароўя, асветы, прадстаўнікі прадпрыемстваў. Не назіраецца аўтэнтычнай грамадскай мабілізацыі на барацьбу з п'янствам. Хоць бы сем'і, ці знаёмыя, суседзі п'ючых уключаліся ў гэтую працу, ці арганізаваліся ў нейкую іншую форму самаахоўы і самадапамогі!

Закон аб барацьбе з алкагалізмам у нас недасканалы і не можа быць дасканалы. Тут патрэбнае глыбокае перараджэнне грамадскай свядомасці, зразуменне драмы чалавека, які паддаўся гарэлцы, але і сардэчная ахвота і дружнасць другога чалавека ў адносінах да няшчаснага. Трэба перастаць трактаваць п'янства як нявінны жарт, як забаву.

Вера Валкавыцкая

МНОГАЕ, БРАТОК, ГУБЛЯЕШ, КАЛІ „НІВУ" НЕ ЧЫТАЕШ!

— Як вы дайшлі да беларускасці? Вы неяк расказвалі, што ваша дачка Эмілька пачала вучыцца беларускай мове і ў першы дзень школы, вярнуўшыся дахаты, сказала радасна па-беларуску: „Добры дзень".

— Беларускай я была заўсёды. Беларускую мову любіла ад дзяцінства. І чытаць пачала па-беларуску вельмі рана. Пісала вершы і па-польску, аднак нідзе іх не высылала і не друкавала, а беларускія друкавала „Ніва". Мае беларускія вершы чытачам падабаліся дзякуючы іх эмацыянальнасці. Я ўпэўнена, што ўсе мы, хто піша ў „Ніву", — уносім нейкі ўклад у тое, што блізкае сэрцу, што роднае. Беларускую нашу гаворку мы ведаем ад бацькоў. Я думаю, што бацькі павінны знаёміць і вучыць сваіх дзяцей ад малога ўсяму роднаму, каб дзеці ведалі, хто яны, і каб раслі ў свядомасці свайго паходжання і сваёй мовы, а потым каб і яны прадаўжалі нашу працу.

— Як адносяцца да вас як карэспандэнта „Нівы"?

— О, калі я, бывала, напішу нешта пра наш Энергетычны раён, то ўсе хапаюць „Ніву", носяцца, чытаюць, паказваюць мне: о, ты напісала. Задаволены.

— Вы былі дзеячом беларускага клуба ў Бельску?

— Цяпер я не вельмі магу туды хадзіць і працаваць там. Раней — так. Мы там рабілі дзяжурствы, стараліся. Пачаткі клуба былі вельмі цікавыя. Яшчэ Лёня Радзіванюк, Валодзя Сычэўскі, Юрка Манаховіч былі. Са старэйшых, помню, — Валодзя Раеўскі. Мы нават падлогі шаравалі ў клубе. Былі ўсе разам і ўсёй кампаніяй дзейнічалі. У тым клубе я мела аўтарскую сустрэчу, чытала свае вершы, былі слухачы.

— Прабавалі выдаць зборнічак?

— Прабавала. У гэтым заслуга Яна Чыквіна, ён гаварыў са мною, нават адрэдагаваў сорак невялікіх вершаў, падрыхтаваных мною. Прасіў папраўіць заўвагі і прыехаць да яго яшчэ раз. Але пачаліся мае сямейныя клопаты, і я не паехала.

— Думаю, вы павінны вярнуцца да справы выдання свайго зборніка ў новым годзе.

— Пастараюся. Пазваню Яну Чыквіну.

— Дзякую вам за размову і жадаю здароўя.

— Я таксама хачу падзякаваць усім, хто помніў пра мяне: Дзеду Цімоху — вельмі цікавы дзед са Ступнік. Гэта вёсачка каля Кожына. Яго поле побач з полем маіх бацькоў. А сам ён даўні і пастаянны чытач „Нівы". Заўсёды, убачыўшы мяне, ён пытаецца: „Чаму то ты не пішаш у „Ніву"? Таксама дзякую Янку Добашу, які арганізаваў мне сустрэчу з Валодзікам Праховічам, а той зрабіў перадачу з маімі вершамі. Мяне ў Бельску віншавалі з гэтай перадачай, відаць, спадабалася. Яшчэ хачу перадаць просьбу жыхароў вёскі Зубава. Яны прасілі падзякаваць шматгадоваму пісьманосцу Уладзіміру Весялоўскаму з Пасынкаў за салідную працу. І асабіста хачу падзякаваць майму шэфу Энергетычнага раёна ў Бельску інж. Сяргею Ткачуку за дапамогу і зразуменне ў маёй працы карэспандэнта „Нівы".

— Спадзяемся, што інж. Сяргей Ткачук і ў далейшым будзе спрыяць вашаму супрацоўніцтву з намі. Чакаем матэрыялаў пра гэты энергетычны раён, ён жа дзейнічае на вельмі шырокай тэрыторыі...

— Ад граніцы да граніцы, ад Белавежы да Буга ў Сямяціцкім. Гэта адзін з большых раёнаў Энергетычнага прадпрыемства ў Беластоку. І добра працуе, адразу рэагуе на ўсе просьбы і патрэбы людзей.

Запісала Вера Валкавыцкая

НІНА АМЕЛЬЯНЮК

ГУТАРКІ АБ МОВЕ

IV. СУЧАСНАЯ БЕЛАРУСКАЯ ЛІТАРАТУРНАЯ МОВА. АРФАГРАФІЯ І АРФАЭПІЯ[1].

1. Вымаўленне галосных гукаў. Правапіс націскных і ненаціскных галосных.

Вымаўленне галосных гукаў залежыць ад месца націску і ад пазіцыі гука ў слове.

1. Націскныя галосныя вымаўляюцца выразна, так, як і ў ізаляваным становішчы, напр.: **дым, сіла, вуж, люстра, лета, рэха, вожык, цёмны, вада, зямля.**

2. Калі гук **і** стаіць у пачатку слова або ў сярэдзіне пасля галоснага, то перад ім у вымаўленні развіваецца **й**; **йіскра, крайіна.**

3. Калі папярэдняе слова заканчваецца на зычны гук і пасля яго няма паўзы, галосны **і** вымаўляецца як **ы**, напр.: **ад ыскраў** (ад іскраў), **з ым** (з ім).

Ненаціскныя галосныя вымаўляюцца карацей, аднак сваёй якасці не мяняюць.

1. Галосныя **а, е, ы,** вымаўляюцца крыху карацей, ад націскных, напр.: **белаваты, жаваранак, паважаны,** ранавата, цеплыня.

2. Ненаціскныя **о, э,** захоўваюцца толькі ў словах іншамоўнага паходжання. Вымаўляюцца выразна, толькі крыху карацей, чым пад націскам, напр.: **какао, Мао, Ротэрдам, ЮНЕСКО**, дэлегат, тэлефон, Шэкспір.

3. Гук **у** вымаўляецца выразна: вулкан, рука, сухі. Калі стаіць пасля галосных, змяняецца на **ў**, напр.: ва **ўніверсітэце**, на **Ўкраіне**.

4. Галосны **і** наогул вымаўляецца выразна, напр.: кілаграм, **міліметр**; толькі пасля слоў, якія канчаюцца на галосны гук, вымаўляецца як **й**, напр.: яна **йшла**, яна **йграла**, а пасля слоў, закончаных на цвёрды зычны (апрача **г, к, х**) — як **ы**, напр.: дом **ы** дрэва, ён **ышоў**, ён **ыграў**.

Беларускі правапіс абапіраецца на двух прынцыпах: фанетычным і марфалагічным.

Фанетычны прынцып пісьма цесна звязаны з літаратурным вымаўленнем. Заключаецца ён у тым, што „літарам алфавіта адпавядаюць рэальна вымаўляемыя гукі або спалучэнні гукаў (галава, вазіць, кола, голы, неба, нясу, **вязу, савецкі, слуцкі**).“ (...)

„Марфалагічны прынцып пісьма заключаецца ў тым, што кожная значымая частка **слова** (корань, прыстаўка, суфікс, канчатак) пішацца заўсёды аднолькава, хоць вымаўленне любой **марфемы** ў розных фанетычных умовах можа быць розным (дуб — дубка — дубок, абсыпаць, падвозчык, **гарадскі, на кладцы, парыжскі**)“.[2]

Усе націскныя галосныя пішуцца згодна з вымаўленнем.

Ненаціскныя галосныя **а, у, ы, і** перадаюцца на пісьме нязменна.

Ненаціскныя галосныя **а, э** супадаюць з **а**, а **е, ё, — з я**. Звязана гэта з фанетычным законам акання і якання.

Аканне (пераход **о, э** ў **а** ва ўсіх ненаціскных складах) мае месца ва ўсёй ўласнабеларускай лексіцы, у словах са славянскай лексічнай асновай і ў даўно запазычанай лексіцы з неславянскіх моў (**дом — дамы, вокны — акно, рэчка — рака, дрэва — драўляны, іронія — іранічны, тэрыторыя — тэрытарыяльны**).

Ненаціскное **о** пішацца:

1. У словах іншамоўнага паходжання ў абсалютным канцы слова пасля галосных (**какао, трыо, Антоніо**, але радыё);

2. у некаторых літарных абрэвіятурах (**ЮНЕСКО, НАТО, СЕАТО**);

3. ва ўласных іншамоўных імёнах тыпу **Го Мо-жо, Мо Ко-жунь**;

4. у складаных словах (**мораплаўства**, штодзённа).

Ненаціскное **э** пішацца:

1. у пачатку неславянскіх слоў (**эканомія, эпітэт, Эфіопія**, але **езуіт, ерэтык, Еўропа**). Напісанне **э** або **е** залежыць ад беларускага літаратурнага вымаўлення.

2. у неславянскай лексіцы пасля шыпячых, **р**, этымалагічнага **ц, д** і **т** (жэтон, **Жэнева**, Санчэс, **шэдэўр**, Шэкспір, **рэвальвер, Эрэнбург, цэнзура**, Цэйлон, **дэталь, лідэр, тэатр**, Ватэрлоо),

3. У некаторых уласных **імёнах** і **назвах** са славянскай лексічнай асновай (Янэк, **Франэк**, Жэлінскі, **Кэндзежын**, Чэлябінск).

Яканне (пераход **е, ё** ў **я** ў **першым** **перадн**ацiскным складзе) **мае месца** ў словах **са славянскай лексічнай** асновай і ў **даўно** запазычанай лексіцы з неславянскіх моў, (вёдры — вядро, вёска — вясковы, несці — нясу, лес лясніК, лесніковы; дзяжурны, каляндар, **яўрэй**).

Ненаціскныя галосныя **е, ё** захоўваюцца:

1. у першым складзе перад націскам пасля заднеязычных **г, к, х**, (**герой, Генадзь**, кефір, Кетлінская, Херсон);

2. ва ўсіх пераднаціскных (апрача першага) і паслянаціскных складах (зямля — землянЫ, вясна — веснавы: вецер, **поўдзень, у горадзе**);

3. у прыназоўніку **без** і часціцы **не** (без лесу, без хаты; не бачыў, не быў);

4. у іншамоўнай лексіцы (метро, перон, сезон, Апеніны, Везувій, Каледонія, Палесціна).

Яканне адлюстроўваецца ў канчатках назоўнага і вінавальнага склону множнага ліку прыметнікаў; некаторых указальных і азначальных займеннікаў, а таксама парадкавых лічэбнікаў (**белыя, малыя**; **гэтыя**, іншыя; першыя, другія).

---

[1]. Літаратура:

Беларуская мова пад рэд. А. М. **Клачко, ч. І, Мінск 1982,**

М. В. Бірыла, Націск назоўнікаў у сучаснай беларускай мове, Мінск **1986,**

T. Jasińska-Socha, Skrypt do zdjęć praktycznych z języka białoruskiego, Warszawa 1981,

Я. М. Камароўскі, Беларуская мова. Арфаграфія, Мінск 1972,

А. А. Кривицкий, А. Е. Михневич, А. И. Подлужный, Белорусский язык для небелорусов, Минск 1978.

[2]. Я. М. Камароўскі, Беларуская мова. Арфаграфія, Мінск 1972, с. 16-18.

САРДЭЧНЫЯ ТАЙНЫ

Дарагое Сэрцайка! Усе сяброўкі звяртаюць мне ўвагу: „Чаму не апранаешся? Чаму ўсё ходзіш у адным і тым жа?“. А я маўчу і толькі паціху ўсміхаюся. Ну, скажы мне, Сэрцайка, калі мне апранацца? Ды й навошта?! Ёсць у мяне чалавек, якога кахаю больш, чым жыццё. Думаю пра яго ўвесь час — і тады, калі працую, і тады, калі я з ім, і тады, калі прыходжу дахаты. Няма для мяне большай радасці, як сустрэча з ім. Але тады яму мая вопратка непатрэбная. І так трэба распранацца адразу.

Не магу я сказаць гэтага сваім сяброўкам, бо маё каханне — гэта мая найсалодшая таямніца. Справа ў тым, што ў майго каханага ёсць сям'я. Ажаніўся ён даволі молада, у 23 гады. І ўжо нажыў двое дзетак, хаця цяпер яму толькі трыццаць. Мне здаецца, што сапраўднае каханне прымушае даражыць каханым чалавекам. Я яго пакахала ўсёй душою і не хачу, каб ён быў няшчасным чалавекам. Яго жонка таксама вельмі прыемная дзяўчына, а ёсць жа яшчэ двое маленькіх дзетак. Тое, што і ён пакахаў мяне, лічу, не павінна парушыць спакою яго сям'і. Не ведаю, як будзе далей, але пакуль што мы з ім вельмі шчаслівыя. І таму лічу, што непатрэбна мне ніякая вопратка, бо яму і так яна непатрэбная, а для іншых я не мушу прыгожа апранацца. Іншыя хлопцы мяне зусім не цікавяць. Я нават нікога не знаю і знаць не хачу, ніколі нікуды з кімсьці іншым не пайшла. Часамі ў мяне нават некаторыя пытаюцца, чаму я заўсёды хаджу адна, а я на тое з дыскрэтнай усмешкай адказваю: „Ніхто мяне не хоча!“. І гэтак усё плыве далей. Дарагое Сэрцайка, хачу, каб ты сказала ўсім дзяўчатам, што вопратка гэта не найважнейшае для чалавека, што самае важнае гэта якая ў яго душа, і яшчэ скажы, што мужчыны напэўна не кахаюць у дзяўчыне вопратку.

Віка

Віка! Напэўна жанчыны апранаюцца для жанчын, а не для мужчын. У гэтай справе ты маеш стопрацэнтную рацыю. Аднак жа часамі варта змяніць і вопратку, нават дзеля таго, каб крыху яе адсвяжыць. Ты ж не можаш хадзіць голая перад сваімі сябрамі і сяброўкамі на рабоце, а яшчэ ж ёсць і шэф!

Я разумею, цяпер табе здаецца, што, усміхаючыся паціху, ты аказваеш людзям сваю вышэйшасць, маўляў: гавары сабе, гавары, а я і так сваё ведаю, а я і так прыгожая, бо каханая, бо ў мяне ёсць чалавек, які свету за мною не бачыць. Твой аптымізм, аднак, павінен быць памяркоўны. Сёння ты каханая, бо на гарызонце твайго маладога чалавека паявілася свежая бабка. Але ж, як пішаш, ты не хочаш разбіваць яго сям'ю. Думаю, усё ж, што гэта ён не хоча звязвацца з табой на стала, бо мала ёсць такіх дзяўчат, якія ідуць у пасцель з мужчынам, не звязваючы ў думках сваю будучыню з ім. Ён гэта трактуе цябе як дадатковую цацку, як разрыўку ў сваім шэраватым сямейным жыцці. Што яму шкодзіць пазабаўляцца з яшчэ адной дзяўчынай, няпраўда ж? Некаторыя забаўляюцца гэтак нават цэлае сваё жыццё — пакуль дадуць рады забаўляцца. У міжчасе дзяўчына становіцца старой дзеўкай і ўсякія шанцы яе на тое, што калі-небудзь выйдзе замуж ці наогул дамовіцца з некім, найчасцей ужо не рэалізуюцца. І нават, калі і знойдзецца хто-небудзь, хто хацеў бы ўзяць яе за жонку, то і так яна з ім доўга не пажыве, бо фактычны яе муж — гэта той, якому аддала яна свае маладыя гады. Да яго вяртаецца яе сэрца.

Сэрцайка

З ЛІТОЎСКАЙ КУХНІ

ЛІТОЎСКІЯ ПЕЛЬМЕНІ

На 25 дэкаў ялавічыны трэба ўзяць 5 дэкаў лою з ныркі ці саланіны, 1 цыбуліну, соль, перац, майранак, 1 літр булёну.

На цеста: 25 дэкаў мукі, 2 яйкі, 1/4 шклянкі соку з цыбулі або вады, соль.

Ялавічыну (найлепш палядвіцу — сочную і мяккую) дробна пасячы і перамяшаць з пасечаным тлушчам без жыл (лой ці саланіна). Дадаць соль, перац, майранак і спараную ў булёне, сцертую на тарцы цыбуліну.

Замясіць цеста, тоненька яго раскатаць і выразаць кружкі. На выразаныя кружкі класці шарыкі з мясам, краі цеста залепліваць. Пельмені варыць у булёне мінут дзесяць.

Пельмені падаюць на стол у каструлі, з якой кожны сам сабе іх кладзе на талерку. Пельмені павінны быць маленькія, каб можна было палажыць у рот цэлымі. Можна таксама пельмені варыць у пасоленай вадзе, але ў булёне, вядома, яны смачнейшыя.

У старалітоўскай кухні перад гатаваннем пельмені падсмажвалі на патэльні.

СТАРАЛІТОЎСКІЯ ТЫШКЕВІЧОЎСКІЯ ПЕЛЬМЕНІ

На 12 дэкаў сушаных грыбоў трэба ўзяць 20 дэкаў тлустай вэнджанай шынкі, 1-2 цыбуліны, 2-3 лыжкі масла, 2 яйкі, соль, перац.

На цеста: 3 шклянкі мукі, 2-3 яйкі, соль, ваду.

З мукі, яек і вады зрабіць цеста. Сушаныя грыбы памыць у цёплай вадзе і варыць, пакуль не стануць мяккія. Тады пасячы іх і дадаць да іх пасечаную тлустую шынку (калі шынка нятлустая, дадаць да яе саланіны), убіць яйкі, пасаліць, дадаць перцу і перамяшаць.

Атрыманы такім чынам фарш загортваць у падрыхтаванае цеста, так як піражкі. Пельмені палажыць у кіпячую пасоленую ваду і варыць да таго часу, пакуль яны не выплывуць наверх. Тады пельмені трэба адцадзіць. Падаючы на стол, заліць іх растопленым маслам з падсмажанай цыбуляй.

Гаспадыня

ВЕР-НЕ-ВЕР

Дарагі Астроне! Вельмі прашу, адкажы на мой сон, які мне прысніўся пад раніцу. Быццам хадзіў я з карзінкаю па лесе зялёным. Усюды птушкі спяваюць, прыгажосць навокал! Любаваўся я гэтым хараством прыроды ад раніцы да абеду, а калі прыйшоў дахаты, то застаў у дзвярах ліст. Гэты ліст не быў заклеены. Я бяру яго ў рукі і вымаю з яго паперу. Чытаю. І разумею, што ліст прысланы з Амерыкі. Я яго асцярожна раскладаю і бачу: у сярэдзіне прыгожы здымак жанчыны, якая мне незнаёмая, але надта прыгожая, бландзінка. І вочы ў яе былі такія прыгожыя, сінія, што і цяпер бачу яе перад вачыма як жывую. Астроне, што абазначае гэты ліст са здымкам? Дагэтуль ты мае сны разгадваў добра! А як будзе з гэтым сном?

А. Г.

А. Г.! І гэты сон спрабую разгадаць. Тым больш, што гэта справа нецяжкая. Сон твой быў бы нават добры. Хадзіў жа ты па зялёным лесе (зялёны колер заўсёды абазначае, што можна мець надзею на добрае), спявалі птушкі (неспадзяваная радасць), а ў дзвярах дома ты застаў ліст з Амерыкі. Гэты ліст абазначае для цябе нейкія весткі; але ці не будуць яны ілжывыя, — бо ў лісце ж была фатаграфія жанчыны, а фатаграфія абазначае заўсёды нейкі падман, хаця жанчына і была прыгожая.

Астрон

ЗОРКА
СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

У КЛЕНІКАХ

Ужо падмарожвала, калі я асенні́м днём трапіў у Пачатковую школу ў Кленіках. На школьнай пляцоўцы вецер ганяў апошняе пажаўцелае лісце, збіралася яно там, дзе летам красавалі кветкі.

У школьным калідоры мяне адразу сустрэў вучнёўскі гул. Быў перапынак. Прыемна было чуць паўсюдна беларускую гаворку. Тут усе дзеці з беларускіх вёсак, і ўсе гавораць па-беларуску.

Дырэктар школы Ніна Кобац паказвае мне школу. Пабудавана яна ў 1965 годзе. Залы прасторныя. Але дзяцей тут вучыцца няшмат — 172 вучні. Даязджаюць сюды вучыцца дзеці з Козлікаў, Гародчына, Тыневіч Вялікіх і Малых, Лапухоўкі, Ляхаў, Сапова, Гукавіч, Істока і з Гацькоў. У школе ёсць добрая сталоўка, у святліцы можна зрабіць урокі, пакуль будзе падстаўлены аўтобус, каб ехаць дадому. Настаўніца беларускай мовы расказала аб дасягненнях школы. У мінулым годзе былі

(Працяг на стар. 10)

Малгося Грыб, Марта Мароз і Пятрусь Каліноўскі — удзельнікі мастацкай самадзейнасці з Забалотчыны.

Фота Я. Целушэцкага.

НА ШКОЛЬНУЮ СЦЭНУ

Георгій Марчук
Вершы У. Някляева

КАЗКА ДЛЯ СЦЭНЫ Ў ШАСЦІ КАРЦІНАХ.

Дзеючыя асобы:

Яніна. Ясь — брат Яніны. **Светафор** — кіраўнік Краіны дарожных знакаў. **Шлагбаум** — прынц Краіны дарожных знакаў. **Знакі-Стрэлкі** — слугі Светафора. **Каралева Аварыя. Трагічная Сітуацыя** — прынцэса ў каралеўстве Аварыі. **Няшчасны Выпадак** — саветнік каралевы. **Крумкач** — вартаўнік каралевы. **Пані Пагоня** — цётка каралевы Аварыі. **Бярозка.**

ДЗЕЯ ПЕРШАЯ
Карціна першая

Каралеўства каралевы Аварыі. Нялюдна. Змрочна. Бадай, адзіная радасць у гэтым сумным ландшафце — Бярозка.

Бярозка *(стогне)*. Піць... Хачу піць.

Яніна. Як доўга я спала. Чаму так ціха? Птушкі не спяваюць. Дзе я? А-а! Мне страшна. Я хачу дамоў, у мяне баліць ножка. Ой... Ёсць тут хто-небудзь?

Бярозка. Тут няма нікога, дзяўчынка.

Яніна *(узрадавалася)*. Бярозка, сястрыца любая, скажы, куды я трапіла?

Бярозка. Ты знаходзішся ў каралеўстве страшнай і жорсткай Аварыі.

Яніна. Усё — успомніла. Учора я гуляла на асфальце ў класікі і незнарок папала пад матацыкл. Цямнела, і я не заўважыла яго. Матацыкл паехаў, а я засталася ляжаць на вуліцы.

Бярозка. Вось цябе і падабралі слугі каралевы Аварыі.

Яніна. Што ж рабіць? Сястрыца Бярозка, навучы!

Бярозка. На жаль, нічога зрабіць немагчыма. Яны цябе закатуюць.

Яніна *(з жахам)*. Мяне... мяне спаляць на кастры...

Збоку з'яўляецца Няшчасны Выпадак.

Няшчасны Выпадак. Хі-хі-хі... Мы цябе звяжам і кінем пад цягнік.

Яніна. Ой, хто гэта?

Бярозка. Гэта Няшчасны Выпадак, саветнік каралевы Аварыі.

Яніна. Які ён агідны. Цяпер усё прапала. Я не змагу пайсці ў школу, а заўтра ж, Бярозка, першы навучальны дзень.

Няшчасны Выпадак. Першы раз у першы клас.

Яніна. Так.

Вецер закружыць лісток,
Весела ён узаўецца.
Заўтра мой першы ўрок —
Як без мяне ён пачнецца?

Няшчасны Выпадак. Хі... О... Ай-яй-яй... Гэта ж геніяльная ідэя.

Няшчасны Выпадак знікае.

Бярозка. Піць... Хачу піць..

Яніна. Зараз. Пачакай, Бярозка. *(Знаходзіць вядро, чэрпае ваду, палівае бярозку)*. Вось... цяпер твае карэнні ажывуць.

Бярозка. Дзякую, дзяўчынка. Толькі сцеражыся слуг каралевы, бо за тваю ласку яны прыдумаюць кару яшчэ страшнейшую.

Яніна.

Заўтра мой першы званок
Смехам вясёлым зальецца.
Заўтра мой першы ўрок
Як без мяне ён пачнецца?

Бярозка. Сюды ідуць! Хавайся... За мяне хавайся.

Яніна хаваецца за Бярозку.

З'яўляецца Няшчасны Выпадак і Крумкач з трубой.

Няшчасны Выпадак. Давай, Крумкач, трубі ў сваю дудку. У мяне сенсацыйная навіна для каралевы ёсць.

Крумкач. Гэта я ўмею. *(Дзьме ў трубу.)*

Гучыць сірэна „хуткай дапамогі“.

Няшчасны Выпадак. Прыемны гук з тваёй сірэны. Нават жыць ахвота.

З'яўляюцца Трагічная Сітуацыя і каралева Аварыя.

Аварыя. Галава аж пухне ад гэтай сонечнай раніцы. Нікага баявога настрою.

Трагічная Сітуацыя. Можа, аспірынчыку?

Аварыя. Давайце.

Няшчасны Выпадак бярэ дубінку, на якой надпіс „Аспірын“, і б'е Аварыю па галаве.

Няшчасны Выпадак. Хопіць адной таблеткі, ваша вялікакалецтва?

Крумкач. Прафесійны лекар.

Аварыя. Крыху лепш. Дай

(Працяг на стар. 10)

Вершы Віктара Шведа

ХТО РАЗБІЎ АКНО?

— Трэба прызнавацца,
Хто разбіў акно! —
Лае злосна маці
Вісусаў-сынкоў.

— Ясь не вінаваты!
Віноўнік Лявон!
Стоячы пад хатай,
Адхіліўся ён.

СЯСТРА ХВАРЭЕ ШКАРЛАТЫНАМ

— Мая сястра хварэе
шкарлатынам, —
Настаўніцы сказаў аднойчы
Коля.
— Прыходзіць ты на ўрокі
не павінен,
Хваробы распаўсюдзіць нельга
ў школе.

— Скажы, як справа маецца
з сястрою? —
Настаўніца праз тыдні два
спытала.
— Яна жыве далёка за мяжою,
Пісьма да нас яшчэ не напісала.

КОЛЬКІ ГАДОЎ МАЕ ТАТА?

Запыталася Міколку
Сёння матэматык:
— Адкажы нам, дружа, колькі
Гадоў мае тата?

— Гадоў колькі — я не знаю,
Запытайце маці.
Мы даўным-даўно ўжо маем
Яго ў нашай хаце.

НЕ АДГАДАЛІ

— Чаму замурзаны такі
Прыйшоў ты ў школу, Лёня?
Сказаць мы можам ад рукі,
Што еў ты дома сёння.

— Дык што? Я ведаць бы
хацеў.
— Яечню еў, — гавораць.
— Не адгадалі вы, я еў
Яечню яшчэ ўчора.

Я НЕ ХАЧУ БОЛЬШ ПІЦЬ

Гоман і смех чутны здалёк
У гарадскім басейне.
На першы плавання ўрок
Прыйшоў маленькі Жэня.

Перапалоханы бяжыць
Да трэнера ён зноўку:
— Ужо я не хачу больш піць,
Мо, хопіць трэніроўкі?

БОБІК НАШ ЧЫТАЦЬ НЕ ЎМЕЕ

— Чаму ж ты сумуеш, Якаў? —
Хлопцы запыталі.
— Згінуў недзе наш сабака,
Сэрца поўна жалю.

— Ёсць жа нейкая надзея,
Напішы ў газету.
— Бобік наш чытаць не ўмее,
Не паможа гэта.

РАЗВЯЗВАЕ ЯНКА КРЫЖАВАНКІ

Старэнькую Параску
Прахожыя пытаюць:
— Унук ваш у калясцы
Газеты ўжо чытае?

Бабуля ім на гэта:
— Пакуль што ўнучак Янка
Развязвае ў газетах
Толькі крыжаванкі.

(Працяг са стар. 9)

на ўсякі выпадак яшчэ адну.

Няшчасны Выпадак б'е яшчэ раз каралеву.

Аварыя. Цудоўна. Эх, хочацца такое ўтварыць, каб раз і назаўсёды пакончыць з гаспадаром Краіны дарожных знакаў, з гэтым праклятым...

Трагічная Сітуацыя. Ненавісным...

Крумкач. Станоўчым і добрым...

Няшчасны Выпадак. Светафорам!

Аварыя. Дакладвайце, Няшчасны Выпадак, якія трафеі маем за тыдзень.

Няшчасны Выпадак. Слухаюся. *(Чытае з паперы.)* За апошні тыдзень разбілася пяць машын, два матацыклы. У народа пешага зламана рук — сорак, ног — сорак дзве, адзін хлопчык, хі-хі-хі, трапіўся на хадулях. Аслепла тры чалавекі, пералом ключыцы ў сарака чалавек.

Трагічная Сітуацыя. Добры ўраджай.

Аварыя. Ці ж гэта ўраджай?! Смехата адна. Усім маўчаць! Лайдакі, лежабокі! Калі я вас навучу працаваць?! Калі вы прыдумаеце нешта такое, звышнатуральнае, каб валасы дыбам?!

Няшчасны Выпадак. Я ўжо прыдумаў. Дакладваю, ваша вялікакалецтва, у мяне... і... і...

Аварыя. Інструмент?

Трагічная Сітуацыя. У яго ідэя.

Аварыя. Гавары. Памятай, калі мне твая ідэя не спадабаецца, пасаджу цябе на адны ласункі.

Няшчасны Выпадак. Грандыёзная ідэя, ваша трахбарабахвялікасць. Заўтра першы дзень заняткаў у школе, хі-хі-хі, і ўсе першакласнікі, гэтыя неадукаваныя і непаслухмяныя хлопчыкі і дзяўчынкі, пойдуць у школу. Адны! Без бацькоў! Разумееце?

Трагічная Сітуацыя. Геніяльна. Уяўляю сітуацыю: машыны, аўтобусы, тралейбусы... трах-бах — і нічога не бачу, нічога не чую.

Няшчасны Выпадак. Ёсць магчымасць атрымаць добры ўраджай.

Аварыя. Мне добра, мне хочацца спяваць. Малайчына, Няшчасны Выпадак, парадаваў душу. Аперацыю па нападу на першакласнікаў пачнём раніцою. Штосьці ў мяне настрой горшае. Чаго б гэта? Крумкач, часам шпіёнаў у каралеўстве няма?

Крумкач. Няма.

Аварыя. Тады адказвай, сын радасці, чаго мне зрабілася кепска на душы?

Трагічная Сітуацыя. Здаецца, я ведаю, прычыну. Нехта паліў Бярозку, якую вы загадалі падпілаваць.

Аварыя. Хто гэта зрабіў?

Крумкач. Я — не, я спаў.

Аварыя. Падпілуйце яе. Няхай чахне, памірае марудна смерцю.

Крумкач і Няшчасны Выпадак падпілоўваюць Бярозку.

Трагічная Сітуацыя. Ну, як, ваша трахбарабахвялікасць, адчуваеце?

Аварыя. Настрой узнімаецца. З каралеўства нікога не выпускаць, усё трымаць у тайне. Аперацыю пачаць на досвітку. Пароль „Што лепш: страсенне мазгоў ці пералом ключыцы?" Адказ: „Лепш усё разам!" Дзейнічаць толькі па майму загаду.

Спяваюць.

Не трэба нам капканы
І хітрыя замкі,
Пакуль ёсць хуліганы,
Пакуль ёсць дзівакі.
Іх многа, вельмі многа —
Дарослых і дзяцей.
Глядзіце на дарогу —
Адзін з такіх ідзе.

Выходзяць.

Працяг у наступным нумары.

Паглыбляй свае веды

КІТЫ І ДЭЛЬФІНЫ

Амаль ва ўсіх акіянах і морах Зямлі жывуць вельмі цікавыя жывёлы — кіты і дэльфіны. Яны „сваякі", адносяцца да кітавідных і дзеляцца на кітоў зубатых, у якіх ёсць зубы на абедзвюх сківіцах, і вусатых, у якіх зубоў няма — толькі рогавыя пласціны (вусы).

Кіты і дэльфіны вельмі добра прыстасаваны да жыцця ў вадзе і праводзяць у ёй усё сваё жыццё. Яны дыхаюць паветрам пры дапамозе лёгкіх і павінны рэгулярна ўсплываць на паверхню, каб дыхнуць. У адрозненне ад наземных млекакормячых, яны пастаянна знаходзяцца ў стане бязважкасці (удзельная вага іх цела і вады амаль аднолькавая). Такі стан для іх нармальны. Трапіўшы на сушу, яны гінуць — іх душыць уласны цяжар.

У друку часам з'яўляюцца паведамленні аб масавых выкідах кітоў і дэльфінаў на бераг па невядомых прычынах цэлымі стадамі. І яны гінуць.

Вучоныя пакуль што губяцца ў здагадках.

Амаль ва ўсіх вядомых выпадках на бераг выкідваліся толькі зубатыя кіты. Вусатыя кіты-гіганты любяць больш глыбокія воды і вядуць сябе асцяражней.

У зубатых кітоў вельмі моцна развіты эхалакацыйныя здольнасці. Дзякуючы гэтаму яны вельмі добра арыентуюцца ў акіяне. Вучоныя мяркуюць, што па нейкай прычыне ў нейкага кіта гэтыя здольнасці могуць занікнуць. У выніку гэтага кіт губляе арыентацыю і трапляе на плыцізну. Прычынай гэтага можа быць хвароба, раны, атрыманыя ў барацьбе з іншымі жыхарамі акіяна. У кітоў жа вельмі развіта пачуццё ўзаемадапамогі. Хочучы дапамагчы таварышу, кіты кідаюцца ўслед за асеўшым на пяску і самі трапляюць у такое ж становішча.

А вось другая версія. Вядома: у Зямлі ёсць магнітнае поле, яна — гіганцкі магніт. Некаторыя вучоныя лічаць, што кіты арыентуюцца ў акіяне па магнітных лініях. Можна меркаваць, што выкіды кітоў звязаны з парушэннем сістэмы магнітных ліній, у час магнітных бур.

Існуюць і іншыя версіі гэтай з'явы. Час пакажа, чаму кіты выкідваюцца на бераг.

Пішуць школьнікі

ДОБРЫ ДЗЕНЬ, „НІВА"!

Піша вам вучаніца шостага класа. Я, Юля, і мая сяброўка Света даўно марым перапісвацца з дзецьмі з Польшчы. У нас ужо ёсць знаёмыя ў Балгарыі, Венгрыі, Румыніі, Германіі, нават у Амерыцы. Вось нашы адрасы:

БССР, 220131, г. Мінск, вул. Міраншічэнкі 15, кв. 92. **Юля Пышко.** У тым жа доме, але ў кватэры 86, жыве **Света Шыло.** Яна таксама вучыцца ў шостым класе.

ДАРАГАЯ „ЗОРКА"!

Сардэчна дзякую Табе за тое, што надрукавала мой адрас у нумары за 11 снежня 1988 года. Дзякуючы гэтаму, мне напісаў ліст Томэк Сахарчук, вучань 6 класа са школы ў Орлі. Томэк жыве ў вёсцы Спічкі. На вялікі жаль, я напісаць да яго не магу, бо канверт з ягоным адрасам быў парваны, пашкоджаны, і я не ведаю, як адрасаваць пісьмо. Можа Ты, „Зорка", змесціш маё пісьмо, а Томэк, калі яго прачытае, прышле мне свой адрас. Я хачу з ім перапісвацца.

Лена Апраніч, вуч. 5 класа. БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. К. Лібкнехта, 92, кв. 48.

НАША ЁЛКА

У студзені ў нашай школе адбылася навагодняя ёлка. Мы выступілі з вершамі і песнямі, бацькоўскі камітэт зрабіў нам пачастунак, а мы арганізавалі розныя вясёлыя конкурсы. Прыйшоў Дзед Мароз, і кожны вучань атрымаў падарунак. Потым мы танцавалі. Было вельмі весела.

Гражына Масальская і Івона Леанюк, вуч. 5 класа з Грабаўца.

ПАЗНАЁМІМСЯ

* * *

Молдавская ССР, 279200, г. Бельцы, ул. Спортивная, 17, кв. 2. Ротарь Карина. 5 клас.

* * *

Молдавская ССР, 279200, г. Бельцы, ул. Мира, 128. Урсаки Мариана. 5 клас.

* * *

СССР, 346506, Ростовская обл., г. Шахты-6, ул. Татаркина, 22-29. Терпак Наташе. 13 год.

* * *

СССР, 346503, г. Шахты, Ростовской обл., ул. Холодова, 39. Ямолдинову Андрею. 4 клас.

* * *

СССР, 344113, г. Ростов-на-Дону, ул. Королёва, 30, кв. 20. Бельчич Марине. 7 клас.

МАЛЮНКІ ШКОЛЬНІКАЎ

Матацыкліст. Маляваў шасцігадовы Эрнік з Беластока.

(Працяг са стар. 9)

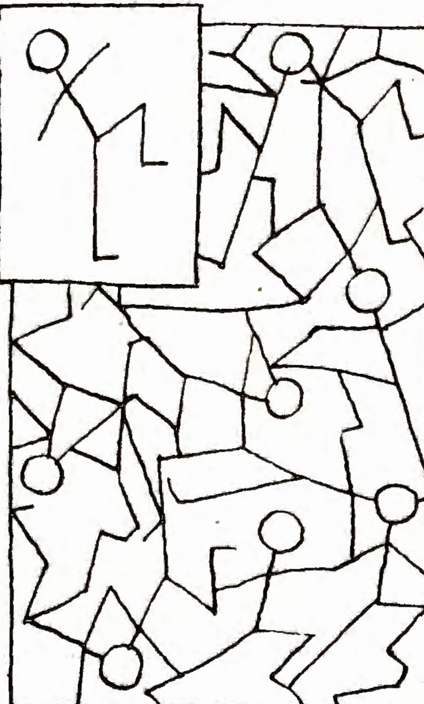
У КЛЕНІКАХ

ныдрэнныя вынікі ў розных конкурсах. Васьмікласніца Ёля Андрэюк заняла першае месца ў раённым конкурсе па фізіцы, Тамара Цэйнота — у біялагічным конкурсе. Гражына Галавачык здабыла ўзнагароду „Зоркі" ў беларускім дэкламатарскім конкурсе. Ёсць у школе і вакальны калектыў, які спявае беларускія песні, вельмі актыўна працуюць зухі. Найпрыгажэй малюе ў школе Марэк Пятрышык. Яго малюнак друкаваўся ў „Зорцы". Настаўніца беларускай мовы наракала, што ў кленіцкім кіёску вельмі рэдка можна купіць „Ніву", прывозяць толькі па 3-5 штук. А дзеці хочуць чытаць „Зорку".

Думаю, што найпрасцей было б, каб дзеці выпісалі сабе „Ніву" на цэлы год, тады будуць атрымліваць яе рэгулярна.

Андрэй Гаўрылюк.

А-Д-Г-А-Д-А-Н-К-А

Чалавечак у верхнім левым вугле схаваўся паміж іншымі на карцінцы. Знайдзі яго.

Адрас рэдакцыі: 15-950 Białystok, ul. Wesołowskiego 1, „Зорка".

TELEWIZJA WARSZAWA

Piątek 3 II — 8.25 Domator. 8.40 Dzień dobry przedszkolaku. 9.00 Teleferie na Pilsku. 9.35 „Tajemnica wygasłych wulkanów" (4) — serial nowozelandzki. 10.00 DT — Wiadomości. 10.10 DT — Dodatek gospodarczy. 10.25 „Związek jak beton" — film obycz. prod. węg. 15.30 NURT. 16.00 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.05 Mieszkać — wszechnica budowlana. 16.25 Studio Sport. 17.15 Teleexpress. 17.30 „Przyjaciele wesołego diabła" (5-ost.) — film pol. 18.00 „70-lecie odzyskania niepodległości" — „Sukces krzepi — Centralny Okręg Przemysłowy". 18.50 Dobranoc. 19.00 „10 minut". 19.10 Monitor rządowy. 19.30 Dziennik. 20.05 Tel. Teatr Rozmaitości: J. Anouilh — „Zaproszenie do zamku". 21.40 Czas — mag. publ. 22.15 Tel. Szkoła Tańca — Gorące rytmy. 22.45 Szkoła mistrzów — Henryk Kluba. 23.00 DT — Echa dnia. 23.15 „Świat, jaki jest" (4) „Barykady" — film dok. ang.

Sobota 4 II — 8.00 Tydzień na działce. 8.20 Na zdrowie. 8.55 Pr. dnia. 9.00 „Dwanaście miesięcy" — film radz cz. 1. 10.05 „Dookoła stołu" — widowisko dla dzieci. 10.30 DT — Wiad. 10.40 Stare, nowe, najnowsze. 11.25 Azymut. 11.55 Studio Sport. 12.55 „Wędrówki dalekie i bliskie — „Na krańcach świata helleńskiego" — film dok. radz 13.15 „Allies" — pr. rozr. 13.45 „Maskarada" — film baletowy. 14.25 Tel. Teatr Prozy: T. Różewicz — „Tolerancja". 15.20 Pr. dnia. 15.25 „Lekarstwo na miłość" — komedia pol. 17.05 Los. D. Lotka. 17.15 Teleexpress. 17.30 „Album warszawski" — film dok. 18.30 Butik 19.10 Z kamerą wśród zwierząt. 19.30 Dziennik. 20.05 „Wystarczy być" — komedia satyr. USA. 22.10 Tydzień w polityce. 22.20 Tel. Przegląd Sportowy oraz Halowe Mistrzostwa Polski w lekkiej atletyce. 23.20 DT — Wiad. 23.35 Kino Sensacji: „Słowo gliny" — film fab. franc.

Niedziela 5 II — 7.15. Pr. dnia. 7.20 Wszechnica rodziny wiejskiej. 7.45 Po gospodarsku. 8.15 Tydzień. 8.55 Pr. dnia. 9.00 „Dwanaście miesięcy" — film radz. cz. 2. 10.15 Goście „Fasoli" — Majka Jeżowska 10.30 DT — Wiad. 10.35 Kraj za miastem. 11.05 „Najstarszy testament" (3) „Skarby" — film dok. 11.40 Koncert Życzeń. 12.25 Pr. dnia. 12.30 Marek Sierocki zaprasza. 12.55 „Morze". 13.15 Dla dzieci: „Złote wrota" — Teatrzyk Piosenki z Koszyc. 14.05 Koncert LOT. 15.05 „W kamiennym kręgu" 62 i 63 — serial braz. 17.15 Teleexpress. 17.30 Gdzie są taśmy z tamtych lat. 18.10 Od Picadora do Zaleszczyk. 18.40 Antena. 19.00 Wieczorynka. 19.30 Dziennik 20.05 „Tylko Manhattan" (5) — serial USA. 21.00 Sportowa Niedziela. 22.15 Siedem dni na świecie. 22.25 „Magdalena z Kossaków" (7) „Świat dyplomacji". 22.40 Premiera „Matki" Witkacego w Brukseli — film dok. 23.15 DT — Wiad.

Poniedziałek 6 II — 13.30 TTR. Nasze spotkania. 14.00 TTR — s. II Biol. 14.30 TKR — Kukurydza w żywieniu świń. 15.30 NURT 16.00 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.05 Pr. publie. 16.25 Teatr dla dzieci: J. Ośnica — „Baśń o pięknej Pulcheryi i szpetnej Bestyi". 17.15 Teleexpress. 17.30 Film dok. 17.40 Echa stadionów. 18.30 Laboratorium. 18.50 Dobranoc. 19.00 „10 minut". 19.10 Telereporter. 19.30 Dziennik. 20.05 Teatr TV: J. Abramow — „Maestro". 22.00 „Dylemat" — pr. publ. 22.30 Gwiazdy jazzu — Keith Jarrett. 22.55 DT — Echa dnia. 23.15 J. niem. (14).

Wtorek 7 II — 8.25 Domator. 8.40 Dzień dobry przedszkolaku. 9.00 Teleferie na Pilsku. 9.35 „Tajemnica wygasłych wulkanów" (5) — serial nowozel. 10.00 DT — Wiad. 10.10 DT — Dodatek gosp. 10.25 „Biała wizytówka" (6-ost). 11.25 Domator. 13.30 TTR — s. IV Nasze spotkania. 14.00 TTR — s. IV Hist. 14.30 TKR — Tucz świń. 15.30 Kim być? — pr. 15-latków. 16.00 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.05 Wspólna Polska, wspólne sprawy. 16.25 Teatr dla dzieci: Maria Kownacka „Szewczyk Dratewka". 17.15 Teleexpress. 17.30 „Tajemniczy pan Duvallier" (3) — serial franc. 18.30 Klinika zdrowego człowieka. 18.50 Dobranoc. 19.00 „10 minut". 19.10 Pr. publ. 19.30 Dziennik. 20.05 „Biała wizytówka" (6-ost.) — serial TP. 21.05 Konferencja prasowa rzecznika rządu. 21.30 Awgust — August — recital leningradzkiej grupy rockowej. 22.00 „Spory". 22.30 DT — Echa dnia. 22.50 J. ang. (14).

Środa 8 II — 8.25 Domator. 8.40 Dzień dobry przedszkolaku. 9.00 Teleferie na Pilsku. 9.35 „Tajemnica wygasłych wulkanów" (6) — serial nowozel. 10.00 DT — Wiad. 10.10 „Spotkania na lotnisku" (2) — serial NRD. 11.25 Domator. 11.40 Domator — bliżej siebie „wiek jesieni". 13.30 TTR — s. II Chemia. 14.00 TTR — s. II Prod. zwierz. i rośl. 14.30 TKR — Zboża w żywieniu prosiąt i warchlaków. 15.25 NURT. 15.50 Pr. dnia i DT — Wiad. 15.55 Los. Ex. i Super Lotka. 16.05 Bariery. 16.25 Teatr dla dzieci: Maria Kann — „Zaklęty kaczor". 17.15 Teleexpress. 17.30 „Spojrzenia". 18.00 Moje przeboje. 18.20 Archiwum XX wieku. 18.50 Dobranoc 19.00 „10 minut". 19.10 Sejmowe spotkania. 19.30 Dziennik. 20.05 „Sceny dziecięce z życia prowincji" — film fab. pol. 22.25 Klub Międzynarodowy. 22.55 DT — Echa dnia. 23.15 J. ros. (15).

Czwartek 9 II — 8.25 Domator. 8.40 Dzień dobry przedszkolaku. 9.00 Teleferie na Pilsku. 9.35 „Tajemnica wygasłych wulkanów" (7). 10.00 DT — Wiad. 10.10 „Dempsey i Makepeace na tropie" (11) — ang. serial krym. 11.00 Domator. 11.30 Encyklopedia zakopiańska — „Makuszyński" (1). 11.40 Domator. 13.30 TTR — s. IV Mech. rol. 14.00 TTR — s. IV Prod zwierz. 14.30 TKR — Zdrowie świń. 16.00 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.05 „Polskie zdroje — Rabka" — rep. 16.25 Teatr dla dzieci: J. Afanasjew — „Latający wiatrak". 17.15 Teleexpress. 17.30 Poligon. 17.55 „Antarktyczny rok" — film dok. 18.20 Sonda. 18.50 Dobranoc. 19.00 „10 minut". 19.10 „Teraz" — tygodnik gosp. 19.30 Dziennik. 20.05 „Dempsey i Makepeace na tropie". 20.55 Pegaz. 21.45 Remanent w rozrywce (2). 22.30 Polityka, politycy. 23.00 DT — Echa dnia. 23.20 J. franc. (15).

КІНО

Bielsk Podl. Krótkie spięcie — USA 6—8. Trzech ojców — fr. 9—12.

Czeremcha Boskie ciała — USA. Wesele Boryny — pol. 11—12.

Hajnówka Pluton — USA 9—12.

Michałowo Zamknąć za sobą drzwi — pol. 10—12.

ШТО? ДЗЕ? КАЛІ?

Дзень	Стыль новы	Стыль стары	Святы, імяніны		Сонца усх.-зах.	Месяц усх.-зах.
нядзеля	5	23	**Адэляйды, Агаты**	**Клімента, Генадзія**	7.10-16.31	7.05-15.13
панядзелак	6	24	Багдана, Дароты	Ксеніі, Герасіма	7.08-16.33	7.26-16.47
аўторак	7	25	Рамуальда, Рышарда	Рыгора, Віталія	7.06-16.35	7.42-18.21
серада	8	26	Яна, Пятра	Марыі, Аркадзія	7.05-16.36	7.55-19.52
чацвер	9	27	Апалоніі, Цырыля	*Іаана Залатавуснага*	7.03-16.38	8.07-21.21
пятніца	10	28	Яцка, Схаластыкі	Яфрэма, Феадосія	7.01-16.40	8.20-22.51
субота	11	29	Люцыяна, Марыі	Ігнацыя, Лаўрэнцыя	6.59-16.42	8.34 —

ЗАБЫТАЯ ВЁСКА?

Вёска Каўпакі, што ў Заблудаўскай гміне, ляжыць на ўсход ад Заблудава і граніčыць з вёскамі Патокай з Міхалоўскай гміны і Белкі з Нараўскай. Гэта невялічкая вёска, але далёка ёй да састарэння. Там усяго 8 гаспадароў, але амаль усе маладыя і думаюць далей гаспадарыць на сваім.

Калі ўязджаеш у вёску з паўднёвага боку, там бачыш заіржавелую табліцу і яшчэ даўжэйшы час не будзеш ведаць, у якую вёску ўязджаеш. Я зайшоў ад паўночнага боку і там такая ж табліца. Вёска ёсць, але яе назвы на табліцы не расчытаеш!

Каля рэчкі Малынка ўжо каля 10 гадоў пабудаваны супрацьпажарны басейн, берагі якога вылажаны бетоннымі плітамі. Тым басейнам ніхто не цікавіцца — даезду да яго няма, а берагі абраслі альшынай, якая руйнуе пліткі. Кансервацыяй яго ніхто не цікавіцца!

У Каўпаках ёсць таксама і тартак, які вядзе Ёзік са сваім сынам Меткам. Вельмі добра яны рэжуць дрэва, але найгоршая справа ў тым, як туды даехаць, бо з вёскі Белкі, калі крышку пройдзе дождж, дарога зусім непраезная. Бывае, што адзін воз выцягваюць два або тры трактары. Кусочак (каля 500 метраў) непраезнай дарогі, а колькі гэта напсуе людзям нерваў! Варта, каб і ўлады і людзі сур'ёзна падумалі пра гэту дарогу.

М. Лук'янюк

Скандал з арганізацыяй канцэртаў „Бонды" ● Аб беларусазнаўчым конкурсе для моладзі ● У „Паэтычнай палосцы" вершы з Аўстраліі і Беларусі ● Успамін пра Язэпа Александровіча ● Адкуль узялася „лубніцкая трэля" ● Бітва на Варскле ● „Хрысціянскія Навіны" — ватыканскі часопіс на беларускай мове ● Рыбалаўскія пахавальныя абрады ● Адказы Сэрцайка і Астрона ● „Зорка" ● Старонка гумару.

(Працяг са стар. 4)

w podziałce 1:300 000. Rok. wyd. 1915. C. w. 8 tys. zł.

Poz. 1721 — K raboczim Biełostoka! Odezwa z 1920 r. C. w. 1,2 tys. zł.

Poz. 1735 — Alma Mater Vilnensis. Z. 2. (w nim m.in.: Litwini, Białorusini i Polacy w dziejach kultury W. Ks. Litewskiego). Londyn 1951. C. w. 2,5 tys. zł.

Poz. 1760 — Gadavik Belaruskaga Navukovaga Tavarystva. Kn. 1. Vilnja 1933. C. w. 3 tys. zł.

Poz. 1840 — Litwa i Ruś (miesięcznik wydawany w Wilnie), z. 1. z 1913 r. C. w. 800 zł.

Poz. 1841 — To samo..., z. 2 z 1913 r. C. w. 800 zł.

Poz. 1848 — Noworocznik Litewski na rok 1904, Wilno 1904. C. w. 2,5 tys. zł.

Poz. 1895 — Rocznik Poleski, 1927, Brześć n/B 1926. C. w. 3 tys. zł.

Пётр Байко

УВАГА

Праўленне Грамадскага камітэта пабудовы Музея помнікаў беларускай культуры і рэвалюцыйнага руху ў Гайнаўцы інфармуе, што ад 1 студзеня 1989 года змяніліся нумары банкавых рахункаў.

Падаем новыя нумары рахункаў у Акруговым аддзеле Польскага нацыянальнага банка (NBP) у Беластоку:

— валютны рахунак (долары) — 5021-24325-152-6787

— „ „ (рублі) — 5021-24325-151-6201

МУЗЕЙНЫ ФОНД

Грамадскі камітэт пабудовы Музея помнікаў беларускай культуры і рэвалюцыйнага руху праводзіць збор грошай на пабудову музея. Ахвяраванні трэба дасылаць на такі адрас:

Bank Spółdzielczy w Hajnówce Nr Konta 905217-1922-132-3.

У замежнай валюце: Narodowy Bank Polski I Oddział w Białymstoku nr rachunku walutowego 5021-24325-152-6787, nr rachunku walutowego w rublach 5021-24325-151-6201.

Спіс чарговых ахвяравальнікаў:

2168. Салэцкая рада вёскі Міклашы — 10000 зл.
2169. Анастасія Фірсовіч (Відава) — 2000 зл.
2170. Навуковыя супрацоўнікі Універсітэта ў Мінску — 52000 зл.
2171. Павел Жробскі (Парцава) — 2000 зл.
2172. Настаўнікі беларускай мовы на метадычнай канферэнцыі ў Нарве — 3000 зл.
2173. Узносы сялян у кааператыўным банку ў Чыжах — 6900 зл.
2174. Гурток БГКТ пры Бельскім беларускім ліцэі ў Бельску-Падляшскім — 16260 зл.
2175. Юры Зюзя (Варшава) — 2500 зл.
2176. Славамір Адамовіч (Мінск) — 190 зл.
2177. Міхал Мельнік (Ліда) — 570 зл.
2178. Віктар Стахвюк (Беласток) — 380 зл.
2179. Анатоль Янкоўскі (Мінск) — 760 зл.
2180. Аляксандр Камоцкі (Мінск) — 475 зл.
2181. Галіна Дубянецкая (Мінск) — 855 зл.
2182. Мікалай Касцюкевіч (Мінск) — 475 зл.
2183. Сяргей Астраўцоў (Гродна) — 1045 зл.
2184. Віктар Мартыненка (Мінск) — 950 зл.
2185. Уладзімір Малашкевіч (Гродна) — 475 зл.
2186. Міхал Адамік (Сабаляны) — 238 зл.

Дзякуем.

Наш адрас: Społeczny Komitet Budowy Muzeum Zabytków Kultury Białoruskiej i Ruchu Rewolucyjnego, 17-200 Hajnówka, ul. Wyzwolenia 6. Тэлефон 28-89.

Орган Галоўнага праўлення Беларускага грамадска-культурнага таварыства. Рэдагуе калегія: Вера Валкавыцкая, Валянціна Жэшка (карэктар), Віталій Луба (галоўны рэдактар), Міраслава Лукша, Яўгенія Палоцкая (кіраўнік канцылярыі), Уладзіслаў Петрук (мастак), Марыя Федарук (машыністка), Ада Чачуга (адказны сакратар), Яніна Чэрнякевіч.

„Niwa"
ul. Wesołowskiego 1
15-950 Białystok skr poczt 19
tel. 232-41

Wydawca Białostockie Wydawnictwo Prasowe 15-950 Białystok, ul. Wesołowskiego 1

Druk Białostockie Zakłady Graficzne w Białymstoku Cena prenumeraty: kwart. 260 zł półr 520 zł rocznie 1040 zł

WARUNKI PRENUMERATY:

1. dla osób prawnych — instytucji i zakładów pracy
   - instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miastach wojewódzkich i pozostałych miastach, w których znajduje się siedziba Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" zamawiają prenumeratę w tych Oddziałach
   - instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miejscowościach, gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" i na terenach wiejskich opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli.
2. dla osób fizycznych — indywidualnych prenumeratorów
   - osoby fizyczne zamieszkałe na wsi i w miejscowościach, gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli
   - osoby fizyczne zamieszkałe w miastach — siedzibach Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę wyłącznie w urzędach pocztowych nadawczo-oddawczych właściwych dla miejsc zamieszkania prenumeratora. Wpłaty dokonują używając „blankietu wpłaty" na rachunek miejscowego Oddziału RSW „Prasa-Książka-Ruch"
3. Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch" Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw ul. Towarowa 28 00-950 Warszawa, skr poczt 12, konto XV O/O i PKO W-wa Nr 1658-2010-45-139-11. Prenumerata ze zleceniem wysyłki za granicę pocztą zwykłą jest droższa od prenumeraty krajowej o 50 proc. dla zleceniodawców indywidualnych i o 100 proc. dla zlecających instytucji i zakładów pracy.

Termin przyjmowania prenumeraty na kraj i za granicę
- do dnia 10 listopada na I kwartał i półrocze roku następnego oraz cały rok następny
- do dnia 1 każdego miesiąca poprzedzającego okres prenumeraty roku bieżącego

Zam. 98/89. Nakład 6500. T-5.

СПЯВАЕМ БЕЛАРУСКІЯ ПЕСНІ

ПЛЕШЧАЦЦА Ў СЭРЦЫ ДЗВІНА

Музыка Э. Зарыцкага **Словы Г. Бураўкіна**

Дарога ў далёкія далі, заводзіць.
Ды помніцца вечна і ў дальняй далі
Аб горадзе родным, аб родным заводзе,
Аб мілай зялёнай бацькоўскай зямлі.
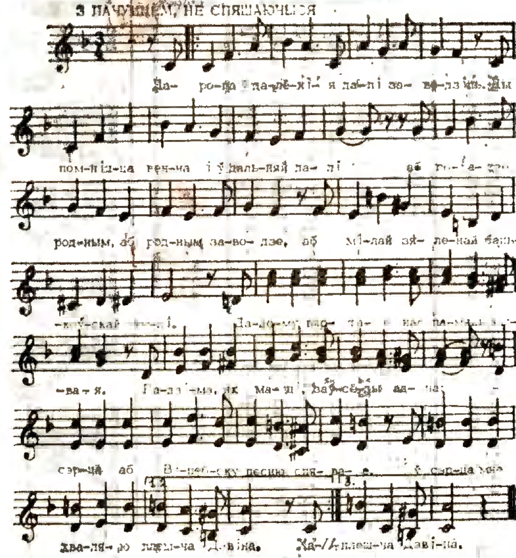
Дадому вяртае нас памяць жывая.
Радзіма, як маці, заўсёды адна.
І сэрца аб Віцебску песню спявае.
І ў сэрца мне хваляю плешча Дзвіна.

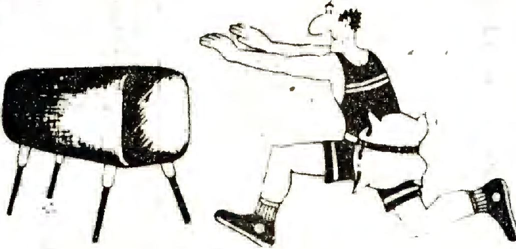
Хапае нам сонца, хапае блакіту.
Аб шчасці ў зеніце звіняць жаўрукі.
А што не забыта і хто не забыты, —
Маўкліва напомняць над плошчай штыкі.

Не старэццца слава бацькоўскай баявая,
Сыноўнюю памяць трывожыць вайна.
І сэрца аб Віцебску песню спявае.
І ў сэрца мне хваляю плешча Дзвіна.

Разбудзяць куранты блакітнае ранне,
Я выйду насустрач працоўнаму дню
І зноў прашапчу ціха словы прызнання
Табе, родны горад, нібы ўпершыню.

Спльваюць хмурынкі з высокага неба.
Па вуліцах светлых плыве гамана.
І вецер, прапахлы бэзамі і хлебам,
Пяшчотна калыша на хвалях Дзвіна.

Хто спяшаецца жыць, той даплачвае за паспешнасць.

НІЎКА

Малюнак С. Цюніна.

ПРЫЕМНАЯ ВЕСТКА

Пётр атрымаў паведамленне —
Пасылка! Верыць не хацеў:
Ад маці роднай?! Са здзіўленнем
Дадому куляю ўляцеў.
— Якая радасць! Глянь, Настуля,
Вось сведчанне, што у сяле
Жыве яшчэ мая матуля,
Вось бачыш: нам пасылку шле.

Ігнат Сабчук

ВАДЗІЦЕЛЬ

Сяброўка — сяброўцы:
— Твой каханы вадзіцель?
— Ага. Другі год за нос водзіць.

А. Перагуд

* * *

— Вы не ведаеце, колькі міль ад Мальме да Сімрысхамна?
— Міль дзесяць.
— А назад?
— Вядома столькі ж!
— Не кажыце. Мяркуйце: паміж Калядамі і Новым годам усяго адзін тыдзень, а паміж Новым годам і Калядамі амаль цэлы год!

МУДРЫЯ ДУМКІ

Пакуты робяць чалавека чалавекам. Чалавек без пакут — трава.

*

Не перамогшы ў сабе карысталюбца, баязліўца, не пераможаш ворага.

Васіль Быкаў, беларускі пісьменнік (Трэцяя ракета)

Пасля званка будзільніка асабліва хочацца спаць.

*

Ніводную дарогу не хочацца так прайсці занава, як дарогу жыцця.

*

Крык моды замоўк, а рэха яшчэ доўга гудзела.

*

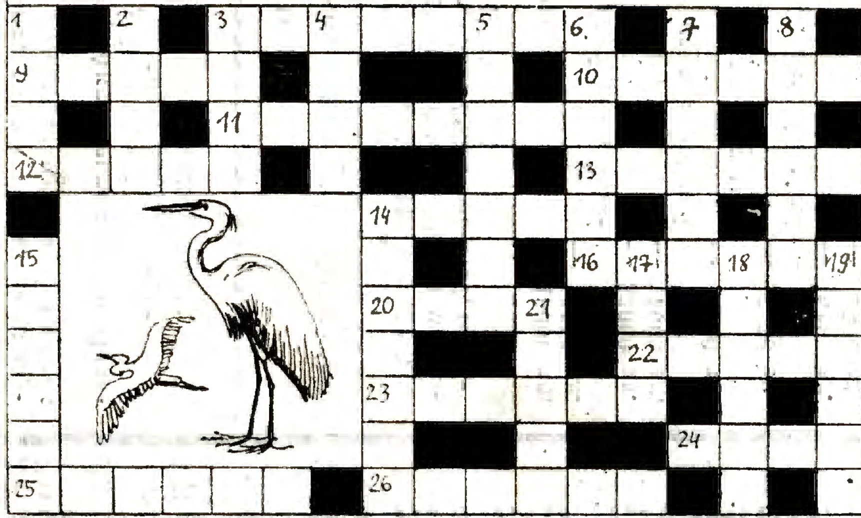
Ад валос у яго астаўся толькі грэбень.

*

— Піліп, гэта непрыгожа з твайго боку. Па-мойму, абавязкова трэба было б пайсці на пахаванне жонкі Мішэля. — Ён жа клікаў цябе.
— Твая праўда, але мне было б няёмка, дарагая.
— Чаму ж?
— У яго гэта ўжо трэці раз, а я яго яшчэ ні разу не запрашаў.

*

— Я хацела б вучыць сына ігры на якім-небудзь духавым інструменце.
— А ў яго здольнасці?
— Вядома. Ён здольны задзьмуць свечку на адлегласці пяці метраў.

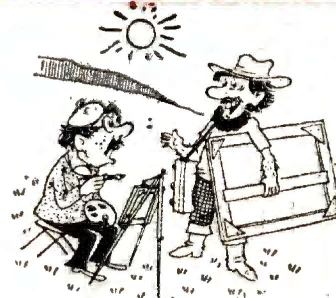

КРЫЖАВАНКА

Упоперак: 3) тасьма для падвязвання панчох; 9) прыгажосць; 10) насценны малюнак, аб'ява; 11) здабыванне звестак аб працўніку; 12) шырокая вядомасць, хвала; 13) кожная рэч матэрыяльнага свету; 14) тое, што варыла сарока-варона; 16) ударны музычны інструмент; 20) майстар ткацтва; 22) спецыяліст у галіне оптыкі; 23) палаcа, нашытая на нагавіцы; 24) гарыць у свечцы або ў лямпе; 25) турбота; 26) дзіця гусі.

Уніз: 1) схіл, адхон; 2) пакаранне; 3) дзве штукі; 4) порцыя лякарства; 5) цяжкае дыханне, дыхавіца; 6) тэлефонны або партыйны; 7) упадак духу і цела; 8) лаза, з якой выплятаюць кашы; 14) спіс кніг; 15) самец свінні, кабан; 17) адзін з трох мушкецёраў; 18) расліна з нікацінам; 19) імя Хрушчова; 21 балотная птушка з доўгай шыяй (на абразку).

Сярод чытачоў, якія на працягу двух тыдняў прышлюць у рэдакцыю правільныя адказы, будзе разыграна кніжная ўзнагарода.

— Ты ж раней пісаў вялікія эцюды?
— Разумееш, жонка перавяла мяне на самафінансаванне.

Малюнак М. Шышлова

— Не дазволю, каб мяне нехта называў лёгкай жанчынай.

Чалавек — дзіця прыроды, але часам забывае, хто яму — маці.